

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТРАНСПОРТУ

Кафедра «Фінанси і кредит»

Соколова Е. О., Кравченко О. О.

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи для студентів спеціальності 7.03050801 та 8. 030050801 «Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами) » денної та заочної форм навчання

Київ - 2016

УДК 336.14:352

Соколова Е. О., Кравченко О. О.

Фінансовий менеджмент: Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи для студентів спеціальності 7.03050801 та 8. 030050801 «Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами)» денної та заочної форм навчання. – К.: ДЕГУТ, 2016. – 59 с.

Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи підготовлені відповідно до програми дисципліни «Фінансовий менеджмент» і навчального плану підготовки спеціалістів та магістрів зі спеціальності «Фінанси і кредит».

Включені: тематика курсових робіт, вимоги до оформлення курсової роботи, етапи виконання курсової роботи, методичні рекомендації щодо написання курсових робіт за окремими темами курсу «Фінансовий менеджмент», список рекомендованої літератури.

Методичні рекомендації розглянуто та затверджено на засіданні кафедри фінансів транспорту (протокол № 5 від 21.12.2015 р.) та на засіданні методичної комісії факультету (протокол № 3 від 24.12.2015 р.).

Укладачі: Соколова Е. О., кандидат економічних наук, доцент кафедри «Фінанси і кредит»

Кравченко О. О., кандидат економічних наук, професор кафедри «Фінанси і кредит»

Рецензенти: Зимовець В. В., д. е. н., проф., завідувач відділу реального сектору ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАН України»

Богомоллова Н. І., д. е. н., проф., завідувач кафедри «Фінанси і кредит» Державного економіко-технологічного університету транспорту

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Тематика, структура, зміст і обсяг курсової роботи з дисципліни «Фінансовий менеджмент».....	6
Розділ 2. Вимоги до оформлення курсової роботи з дисципліни «Фінансовий менеджмент».....	12
Розділ 3. Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи за окремими темами курсу«Фінансовий менеджмент».....	16
3.1. Управління грошовими потоками на підприємстві.....	16
3.2. Управління прибутком підприємства.....	25
3.3. Управління активами підприємства.....	34
3.4. Управління капіталом підприємства.....	45
Список рекомендованої літератури	57

ВСТУП

Курсова робота з дисципліни «Фінансовий менеджмент» передбачена навчальним планом для студентів спеціальності 7.03050801 та 8. 030050801 «Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами)» денної та заочної форм навчання. Це важливий етап оволодіння методикою управління фінансовою діяльністю підприємств різних форм власності.

Курсова робота – це результат самостійного дослідження студента за обраною системою. Вона передбачає глибоке вивчення робіт з дисципліни по якій виконується курсова робота, системний відбір та аналіз фактичного матеріалу, узагальнення явищ фінансової діяльності, вміння робити самостійні висновки.

Головною метою підготовки курсової роботи є набуття студентами навичок самостійної розробки програми управління окремими напрямками фінансової діяльності підприємства, збирання необхідної для цього економічної інформації, її належної обробки та оформлення результатів дослідження.

Працюючи над курсовою роботою студент має засвоїти навички правильної постановки проблеми та обґрунтування її актуальності, формування мети та завдань дослідження, побудови логічного плану та оптимальної структури, роботи з літературними джерелами, статистичною інформацією та фінансовою звітністю підприємства, аналізу та оцінки різних аспектів діяльності суб'єкта господарювання, обґрунтування власних узагальнень та розробки напрямів удосконалення фінансової діяльності підприємства.

Метою курсової роботи є:

- поглибити, систематизувати і закріпити знання, набуті протягом процесу вивчення певної дисципліни;
- поглиблене вивчення студентом однієї з конкретних проблем в галузі фінансів і більш ґрунтовне оволодіння навичками самостійної науково-дослідної роботи;
- одержання нових результатів у вигляді наукових узагальнень, висновків, формулювання конкретних пропозицій і рекомендацій щодо їх вирішення;
- виявляти здібності студентата його вміння підбирати, систематизувати та аналізувати необхідну інформацію про діяльність об'єкта дослідження;
- закріпити володіння системним підходом, сучасною методологією, методичним апаратом, інструментарієм та технологічними прийомами обґрунтування управлінських рішень, впровадження рекомендацій на конкретних об'єктах.

Студент повинен продемонструвати здатність проводити діагностику, визначати проблеми та встановлювати причини їх виникнення, генерувати пропозиції щодо альтернативних шляхів їх вирішення, оцінювати та обирати

найдієвіші організаційні і господарські заходи, аргументовано та переконливо захищати свої розробки.

Основними завданнями курсової роботи є:

1. вивчення та узагальнення теоретико-методологічних засад з обраного напрямку дослідження;
2. проведення всебічної діагностики ситуації із застосуванням інструментарію фінансового аналізу;
3. розробка та оцінка ефективності заходів вирішення визначених проблем;
4. обґрунтування політики управління обраним напрямом дослідження.

Повнота і особливості реалізації цих завдань залежать від напрямку дослідження, сфери діяльності підприємства та його специфічних рис.

Розділ 1. Тематика, структура, зміст і обсяг курсової роботи з дисципліни «Фінансовий менеджмент»

Курсову роботу з дисципліни «Фінансовий менеджмент» студенти спеціальності «Фінанси і кредит» виконують за окремими темами на матеріалах конкретного підприємства з формуванням додатка до роботи (форми фінансової звітності, що використовуються при виконанні курсової роботи, розрахунки, які не увійшли до тексту роботи тощо).

Студенти самостійно обирають теми курсової роботи з запропонованого кафедрою переліку. В окремих випадках студент може обрати тему курсової роботи, навіть якщо її немає в переліку тем запропонованих кафедрою. Дана тема повинна бути затверджена кафедрою, якщо вона відповідає завданню дисципліни.

Назва теми повинна повністю відбивати зміст курсової роботи і відповідати поставленій меті та завданням. При виборі теми необхідно враховувати напрям, за яким студент бажає в майбутньому працювати, його здібності, досвід роботи і відповідну теоретичну підготовку. У курсовій роботі доцільно досліджувати проблему, над якою студент вже працював при написанні рефератів, доповідей, а також в науковому студентському гуртку чи проблемній групі.

Тематика курсових робіт

1. Управління грошовими потоками підприємства
2. Управління операційними грошовими потоками підприємства
3. Управління інвестиційними та фінансовими грошовими потоками підприємства
4. Управління прибутком підприємства
5. Дослідження формування та використання прибутку підприємства
6. Управління операційними витратами.
7. Управління операційним прибутком підприємства
8. Дивідендна політика компанії в системі управління фінансовою діяльністю підприємства
9. Управління оборотними активами підприємства
10. Управління запасами підприємства
11. Управління необоротними активами підприємства
12. Амортизаційна політика на підприємстві та її вплив на фінансовий стан підприємства.
13. Лізинг і його роль в формуванні основних засобів підприємства.
14. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів
15. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємства.
16. Дебіторська заборгованість в системі фінансового управління підприємством
17. Порядок формування та оптимізація структури капіталу підприємств
18. Оцінка вартості капіталу підприємства
19. Порядок формування та управління власним капіталом підприємства
20. Особливості формування та використання позикового капіталу

21. Оцінка та управління фінансовими ризиками підприємства
22. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства
23. Оцінка та управління фінансовою стійкістю підприємства
24. Управління кредитоспроможністю підприємства
25. Управління діловою активністю підприємства
26. Управління рентабельністю підприємства
27. Управління кредиторською заборгованістю підприємства
28. Оцінка поточного фінансового стану підприємства
29. Управління фінансовими інвестиціями підприємства
30. Управління емісією, розміщенням та обслуговуванням акцій підприємств.
31. Управління реальними інвестиціями підприємства
32. Фінансове планування в управлінні підприємством
33. Фінансовий контролінг на підприємстві
34. Діагностика ймовірності банкрутства підприємства
35. Фінансові аспекти санації підприємства-боржника
36. Реструктуризація підприємств в системі антикризового фінансового управління
37. Оцінка ефективності антикризового фінансового управління
38. Обґрунтування та реалізація фінансової стратегії підприємства.
39. Бюджетування як інструмент оперативного фінансового планування підприємств.
40. Стратегічне фінансове планування на підприємстві та напрями його вдосконалення.

Кафедра «Фінанси і кредит» затверджує тему курсової роботи, її план і графік написання (табл. 1.1), які студент складає з допомогою наукового керівника. Наукові керівники призначаються кафедрою з числа осіб професорсько-викладацького складу на весь період виконання курсової роботи.

Таблиця 1.1

Етапи виконання курсової роботи

Тема завдання	Термін видачі завдання (тиждень семестру)	Термін здачі завдання (тиждень семестру)	Примітка
1. Складання та затвердження плану курсової роботи. Підбір літератури.	1	2	Модуль 1
2. Виконання всупу та першого розділу курсової роботи	-	5	Модуль 1
3. Виконання другого розділу курсової роботи	-	7	Модуль 2
4. Виконання третього розділу курсової роботи та висновків	-	9	Модуль 2
5. Здача роботи на кафедру для перевірки	-	11	Модуль 2
6. Захист курсової роботи	-	14	

Науковий керівник курсової роботи:

- надає допомогу студенту в остаточному формулюванні теми та програми відбору необхідного матеріалу;
- рекомендує студенту спеціальну, нормативну літературу та інформаційні джерела за обраною темою курсової роботи;
- регулярно консулює студента, контролює протягом всього періоду виконання ним курсової роботи, її якість та своєчасність виконання,
- перевіряє стан та якість виконання роботи;
- бере участь у комісії з захисту курсових робіт.

Студент виконує курсову роботу за основними темами курсу з номерами питань, що відповідають номеру прізвища студента у журналі навчальної групи.

Виконання курсової роботи передбачає:

- обґрунтування актуальності теми, цілей та завдань дослідження, зазначення методів та джерел дослідження;
- визначення теоретичних засад дослідження (основних категорій, понять, закономірностей розвитку явища, яке вивчається, вивчення історії питання, документів, нормативних актів, інших джерел інформації);
- аналіз конкретної проблемної ситуації і підтвердження логічними судженнями, розрахунками відповідних пропозицій та рекомендацій.

У цілому обсяг роботи не повинен перевищувати 35-40 сторінок друкованого тексту. Рекомендується така структура курсової роботи:

- зміст;
- вступ;
- перший (теоретичний) розділ;

- другий (аналітичний) розділ;
- третій (проектний) розділ;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Зміст або план курсової роботи займає 1 сторінку. В ньому відображаються назви розділів та підрозділів, номери початкових сторінок. Зміст включає: вступ (1-2 стор); розділ 1 в складі 3-х підрозділів (9-10 стор); розділ 2 в складі 3-х підрозділів (13-15 стор); розділ 3 в складі 3-х підрозділів (9-10 стор); висновки і пропозиції (1-2 стор); список літератури (2 стор); додатки. В змісті роботи має розкриватись сутність предмета дослідження, його структура та складність. Назви розділів та підрозділів повинні бути стислими, літературно грамотними і пов'язаними з темою курсової роботи.

У вступі науково обґрунтовується актуальність обраної теми, її практичне значення, особливості вирішення питань щодо конкретних умов дослідження. Також у цій частині роботи формулюється мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження; наводиться перелік застосованих методів та інформаційна база дослідження. Обсяг вступу має бути не більше 2 сторінок.

В основній частині курсової роботи має бути розглянуто теоретичні питання та прикладні аспекти проблеми, яка досліджується.

Можна порекомендувати виділити в окремий підрозділ основної частини огляд та аналіз сучасного стану кола питань, які досліджуються, причому такий аналіз доречно здійснювати на базі вивчення як вітчизняної, так і зарубіжної наукової літератури. Курсова робота повинна містити характеристику та описи використаних методів розрахунків, самі розрахунки, аналіз результатів дослідження, рекомендації щодо впровадження пропозицій студента у практику.

У кожному з розділів курсової роботи студент має сформулювати самостійні узагальнення та висновки, які повинні бути органічно пов'язаними між собою, підпорядковуватись водночас основному спрямуванню теми.

При потребі, для здійснення необхідних техніко-економічних розрахунків, можна використати апарат економіко-математичних та економіко-статистичних методів та моделей дослідження економічних процесів і явищ, а також засоби комп'ютерної техніки.

Рекомендується основну частину курсової роботи поділити на три розділи: теоретико-методологічний, аналітичний та впроваджувальний, хоча, залежно від характеру обраного для дослідження напряму та специфіки теми, яка розробляється, можлива й інша структуризація основної частини.

У першому розділі основної частини, який повинен носити теоретико-методологічний характер, слід викласти суть проблеми, яка досліджується та ступінь її сучасної розробки, аналіз та узагальнення існуючих концепцій, визначити дискусійні аспекти та невирішені питання, проблеми, розглянути еволюцію підходів (ретроспективні, сьогоденні, перспективні) до їхнього вирішення, теоретичні та методологічні основи обраної теми.

Рекомендується саме у цю частину включити підрозділ, присвячений огляду сучасної наукової літератури з питань, які розглядаються. Необхідно критично розглянути різні точки зору, висловити своє ставлення до дискусійних питань.

Перший розділ є основою для розробки прикладних аспектів обраної теми, які студент повинен викласти у подальших розділах курсової роботи.

Рекомендований обсяг першої частини – 25 %-30 % загального обсягу роботи.

У другому розділі, який повинен мати аналітичний характер, слід подати коротку організаційно-економічну характеристику об'єкта дослідження, сучасні проблеми та перспективи розвитку, результати аналізу систематизованих матеріалів об'єкта дослідження.

Забезпечуючи логічну послідовність дослідження, другий розділ має стати перехідною ланкою до наступного третього розділу і поєднати набуті теоретичні знання та вміння використовувати обрані методи та певний методичний інструментарій. Саме в цьому розділі здійснюється економічний аналіз об'єкта дослідження в розрізі обраної теми курсової роботи. Коло аналітичних показників, період аналізу, його методи, форми погоджуються з науковим керівником і повинні знайти відображення в економічній постановці задач, алгоритмах їх вирішення та програмі робіт на ПЕОМ.

Базовий аналітичний матеріал, проміжні розрахунки та отримані кількісні результати мають бути подані в другому розділі основної частини (або у винесених в додатки таблицях та рисунках у формі графіків, діаграм, статистичних чи розрахункових таблиць тощо).

Усі аналітичні розрахунки, матеріали таблиць, графіки, діаграми повинні супроводжуватись тлумаченням та висновками, які дозволяють визначити сутність економічних процесів, їх особливості, тенденції та сприяють виявленню невикористаних резервів. Аналіз може здійснюватись як із застосуванням статистичної та фінансової звітності окремого суб'єкта господарювання, так і на даних статистичних збірників, або періодичних видань.

Обсяг другого розділу може становити до 30 % загального обсягу курсової роботи.

Завданням третього розділу є розробка конкретних рекомендацій, пропозицій, моделей управління параметрами економічного розвитку об'єкта дослідження на базі основних теоретичних положень, методичних підходів, методичного інструментарію, що викладені у першому розділі, а також висновків щодо результатів проведеного дослідження у другому розділі. Студент повинен розкрити зміст запропонованих заходів, спрямованих на вдосконалення управління об'єктом в цілому.

Обсяг третього розділу може становити до 25 % загального обсягу курсової роботи.

Висновки є завершальним етапом виконаної студентом курсової роботи. В них у формі тез викладаються результати курсової роботи по кожному з її розділів. Їх зміст повинен розкривати розв'язання тих задач, які було

поставлено у вступі до роботи, і показувати особистий внесок студента у їх вирішення.

Висновки рекомендується починати словами: «розглянуто», «встановлено», «показано», «доведено» тощо. Обсяг висновків складає 2-3 сторінки машинописного тексту.

Список літератури вимагає розміщення усіх використаних джерел інформації в такій послідовності:

1. Закони України;
2. Укази Президента, Постанови Уряду;
3. Директивні матеріали міністерств;
4. Монографії, брошури, підручники;
5. Статті журналів;
6. Інструктивні, нормативні та інші матеріали.

Список літератури може містити до 30-40 назв видань. Посилання на літературні джерела, що даються в тексті роботи, мають наводитись у вигляді порядкового номера за списком джерел в квадратних лапках, наприклад, [19].

Додатки до курсової роботи мають містити інформаційні матеріали, що складають базу аналітичних досліджень згідно з обраною темою, і розміщуються на останніх сторінках.

Крім того, до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, що необхідний для повноти сприяння курсової роботи:

- * проміжні математичні доведення, формули, розрахунки;
- * таблиці допоміжних цифрових даних;
- * інструкції, методики, опис алгоритмів і програм вирішення задач на ЕОМ, що розроблені в процесі виконання курсової роботи;
- * ілюстрації допоміжного характеру.

Розділ 2. Вимоги до оформлення курсової роботи з дисципліни «Фінансовий менеджмент»

Загальні вимоги

Курсова робота має бути виконана у вигляді комп'ютерного набору на одній стороні аркуша білого паперу формату у межах 210x297 мм (формат А4). Комп'ютерний набір дипломної роботи виконується шрифтом Times New Roman розміром 14 пунктів через 1,5 інтервала.

Текст курсової роботи розміщується на сторінці, яка обмежується полями: ліве 30 мм, праве 10 мм, верхнє, нижнє – 20 мм. Відстань між назвою розділу та підрозділу повинна бути 2 рядки, між назвою підрозділу та текстом - 1 рядок.

Мова курсової роботи - державна, стиль - науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок; послідовність - логічна.

Пряме переписування у роботі матеріалів з літературних джерел неприпустиме. Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися в процесі написання дипломної роботи, можна виправляти; підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому самому місці виправленого тексту машинописним способом. На одному аркуші допускається не більше двох виправлень.

Нумерація

Нумерація сторінок курсової роботи наскрізна: перша сторінка титульна, друга зміст і т.д. Нумерація ставиться до останньої сторінки списку використаних джерел. Номер сторінки проставляється арабськими цифрами в правому верхньому куті. На титульній сторінці номер сторінки не проставляється. Якщо в курсовій роботі містяться додатки (таблиці, схеми тощо), їх потрібно нумерувати саме як додатки з посиланнями на них в тексті. За титульною сторінкою послідовно розташовують зміст (план) курсової роботи, перелік умовних позначень (при необхідності), вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел, додатки.

Текст основної частини поділяють на розділи та підрозділи. В тексті основної частини необхідно робити абзаци стандартом **1,25см**. Акцентування уваги на окремих елементах тексту здійснюється через виділення **жирним шрифтом** або через підкреслення. Виділення *курсивом* будь-яких елементів роботи або **ПРОПИСНИМИ** літерами безпосередньо в тексті не допускається.

У змісті роботи зазначаються початкові сторінки кожного розділу і підрозділу, їх назви у змісті і тексті курсової роботи повинні збігатися.

Вступ, кожен розділ, висновки і список використаних джерел, які розміщуються у вказаній послідовності, розпочинаються з нової сторінки, їх назви друкують великими літерами симетрично до тексту жирним шрифтом розміром 16 пт з вирівнюванням по центру без абзацу і без крапки в кінці. Перед елементами «Вступ», «Висновки», «Список використаних джерел» та «Додатки» нумерація не вказується.

Номер розділу ставлять після слова «Розділ» арабськими цифрами, після номера крапку не ставлять, потім далі друкують заголовок розділу з великої літери.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: 1.2. (другий підрозділ першого розділу). Назва підрозділу починається з великої літери, в кінці назви підрозділу крапка не ставиться. Назва підрозділу друкується жирним шрифтом розміром 14 пт з вирівнюванням по ширині без абзацу.

Оформлення таблиць

Цифровий матеріал як правило оформляється у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати назву, що відображає її зміст. Назва таблиці друкується нежирним шрифтом розміром 14 пт з вирівнюванням по центру без абзацу. В кінці назви таблиці крапка не ставиться. Всі таблиці слід нумерувати. Праворуч над назвою з прописної букви пишуть слово «Таблиця» та її порядковий номер. Знак № перед цифрою не ставиться. Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці в даному розділі (наприклад: Таблиця 1.3 третя таблиця першого розділу).

Лівий та правий край таблиці при портретному розташуванні повинен співпадати з краями тексту або таблицю слід розташовувати по центру. Якщо в курсовій роботі одна таблиця, то вона нумерується за загальними правилами.

При оформленні таблиці слід дотримуватись певних правил. Вертикалі граfi таблиці нумерують тільки в тих випадках, коли в тексті на них є посилання або таблицю частково переносять. При переносі частини таблиці на іншу сторінку слово «Таблиця» і її номер вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження таблиці» і вказують її номер, наприклад: «Продовження таблиці 1.2». Якщо всі показники таблиці мають однакові одиниці виміру, їх виносять у заголовок таблиці, якщо різні вказують збоку. Позначення одиниць виміру має відповідати вимогам стандарту.

Таблицю розміщують після першого посилання на неї в тексті або на наступній сторінці. Посилання мають бути в тексті на всі таблиці. Таблиця розміщується уздовж сторінки або впоперек з відповідними поворотом її за годинниковою стрілкою. Те саме стосується і рисунків.

Оформлення формул

Формули, які наводяться в роботі, слід нумерувати арабськими цифрами. Формули вирівнюються по центру сторінки щодо тексту. Порядковий номер наводиться в круглих дужках праворуч від формули, з вирівнюванням по лівому краю тексту роботи. Він повинен складатися з номера розділу і порядкового номера формули, що розділені крапкою. Наприклад: (1.3) – третя формула першого розділу, до якого вона належить. Пояснення умовних позначень наводиться після слова «де» списком, кожен елемент якого розташовується з абзацу з вирівнюванням по ширині сторінки. Між текстом і

формулою, формулою і поясненням до неї, між поясненнями і подальшим текстом необхідно залишати по одному порожньому рядку 14 пт. Наприклад:

$$V_{оп} = \frac{Двр}{ОП} * 100\% \quad (2.1)$$

де $D_{вр}$ – доход від інвестування коштів, що спрямовані на виробничий розвиток, у фінансові інструменти під середню депозитну доходність;

$V_{оп}$ – рівень можливого доповнення операційного прибутку.

Оформлення ілюстрацій

Ілюстрації (схеми, графіки, діаграми) необхідно подавати в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації починаються словом «Рис.» і нумеруються послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих в додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис 1.2. (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією, друкуються нежирним шрифтом розміром 14 пт з вирівнюванням по ширині і без абзацу.

Оформлення використаних джерел

При посиланні в тексті на джерела в квадратних дужках після відповідної фрази (посилання) наводиться порядковий номер джерела в списку використаної літератури (наприклад, [2]). Якщо джерело цитується, то в кінці цитати, взятої в лапки, ставиться його номер списку використаних джерел та номер сторінки, на якій розміщений текст цитати (наприклад, [2. 28]).

Відомості про джерела, які включені до списку літератури, необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць, їх необхідно розміщувати в алфавітному порядку з дотриманням таких вимог: спочатку в списку наводяться законодавчі та нормативні акти (навіть, якщо вони узяті з офіційних сайтів), всі інші джерела (окрім сайтів і джерел іноземними мовами крім російської) розташовуються в алфавітному порядку, після них розміщуються джерела іноземними мовами та сайти. Приклад оформлення списку літератури наведений в додатку 6.

Оформлення додатків

Додатки оформлюють як продовження курсової роботи. В додатки слід внести допоміжні матеріали: проміжні розрахунки, результати автоматизованого розв'язання поставлених в роботі завдань, таблиці допоміжних цифрових даних, інструкцій, методики та форми звітності окремих підприємств, якими користувався студент для проведення дослідження.

Кожен додаток оформлюється з нової сторінки. Він повинен мати заголовок, надрукований малими літерами з першої великої літери симетрично тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої жирним шрифтом розміром 14 мм друкуються

слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток. Назва вирівнюється по центру і в кінці крапка не ставиться.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г,Є,І,Ї,Й,О,Ч,Ь.

Текст кожного додатка при необхідності може бути поділений на розділи і підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад: А.2 – другий розділ додатка А.

Ілюстрації, таблиці, формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2. – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

Завершальним етапом є зовнішнє оформлення курсової роботи.

Розділ 3. Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи за окремими темами курсу «Фінансовий менеджмент»

3.1. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи на тему: «Управління грошовими потоками на підприємстві»

Наведена раніше тематика курсових робіт пропонує студентам розглянути такі проблеми, пов'язані з управлінням грошовими потоками підприємства, а саме:

- Управління грошовими потоками підприємства
- Управління операційними грошовими потоками підприємства
- Управління інвестиційними та фінансовими грошовими потоками підприємства

Орієнтовний план курсової роботи на тему «Управління грошовими потоками підприємства»

Вступ

Розділ 1. Загальні основи управління грошовими потоками підприємства

1.1 Сутність та класифікація грошових потоків

1.2 Методи оцінки грошових потоків

1.3 Завдання та етапи управління грошовими потоками

Розділ 2. Аналіз та оцінка грошових потоків підприємства

2.1 Оцінка грошових потоків за прямим та непрямим методами

2.2 Аналіз збалансованості грошових потоків

2.3 Оцінка показників ліквідності та ефективності грошового потоку

Розділ 3. Планування та оптимізація грошових потоків підприємства

3.1 Планування грошових потоків від операційної діяльності

3.2 Шляхи оптимізації грошових потоків підприємства

3.3 Розробка платіжного календаря

Висновки

У вступі до курсової роботи потрібно зазначити актуальність теми, визначити мету, предмет, об'єкт та завдання дослідження. Також потрібно вказати інформаційні джерела та методи, які були використані при написанні курсової роботи.

При написанні першого розділу слід пам'ятати, що грошові потоки – це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів у результаті виробничо-господарської діяльності підприємства. За видами господарської діяльності грошові потоки поділяються на операційний, інвестиційний та фінансовий.

До надходжень від операційної діяльності належать: виручка від реалізації продукції, робіт і послуг; амортизація основних засобів і нематеріальних активів; інші надходження від операційної діяльності. До витрат від операційної діяльності належать: собівартість реалізованої продукції; адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати та податки.

До надходжень від інвестиційної діяльності належать: реалізація

фінансових інвестицій; реалізація необоротних активів; реалізація майнових комплексів; дивіденди та відсотки. До витрат від інвестиційної діяльності належать: придбання фінансових інвестицій; придбання необоротних активів; придбання майнових комплексів; надання позик іншим підприємствам. До надходжень від фінансової діяльності належать: емісія акцій (формування статутного капіталу); отримання позик; отримання кредитів; дивіденди та відсотки. До витрат можна віднести виплати, погашення позик і кредитів; виплати дивідендів та викуп акцій власної емісії. Оцінка грошових потоків здійснюється за прямим та непрямим методами.

У сучасній теорії корпоративних фінансів та в повсякденній роботі фінансових менеджерів питанням управління грошовими потоками приділяється значна увага, оскільки, останні є матеріальною основою фінансового менеджменту. Платоспроможність та ліквідність підприємства безпосередньо залежать від його спроможності своєчасно та в необхідному розмірі генерувати грошові потоки.

Ця залежність потребує реалізації цілісної системи аналізу, прогнозування, планування та контролю за грошовими потоками, що формуються в результаті фінансово-господарської діяльності підприємства, тобто управління грошовими потоками. Отже, до основних методів, які є одночасно і етапами управління грошовими потоками належать:

- Аналіз грошових потоків;
- Планування та оптимізація;
- Контроль за рухом грошових коштів.

В другому розділі курсової роботи слід провести аналіз управління грошовими потоками на прикладі конкретного підприємства. Розділ треба почати з характеристики аналізованого підприємства. Надається загальна інформація про назву, сферу діяльності, форму власності та правовий статус підприємства.

У параграфі 2.1 слід провести оцінку грошових потоків підприємства за прямим та непрямим методами. Рух грошових коштів за прямим та непрямим методами наводиться у формах 3 та 3-п фінансової звітності підприємства.

Прямий метод дозволяє розраховувати значення як валового, так і чистого грошового потоку підприємства. При використанні прямого методу розрахунку грошових потоків безпосередньо використовуються дані бухгалтерського обліку, що характеризують всі види як надходження, так і витрачення грошових засобів. Даний метод безпосередньо пов'язаний із регістрами бухгалтерського обліку (головною книгою, журналами-ордерами і іншими документами), передбачає проведення аналізу кожної окремої господарської операції, ідентифікації грошового потоку, що генерується в межах такої операції та визначення напрямку руху грошових коштів. При цьому перевищення сум надходжень над виплатами як по підприємству в цілому, так і по окремих видах діяльності означає приріст грошових засобів, а перевищення виплат над надходженнями – відтік грошових засобів. Непрямий метод передбачає проведення розрахунків чистого грошового потоку підприємства. Джерелами інформації для розрахунку чистого

грошового потоку підприємства непрямим методом є дані балансу підприємства, звіту про фінансові результати, які в трансформованому вигляді відображені в звіті про рух грошових коштів підприємства. Загальний чистий грошовий потік підприємства включає чистий дохід від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. По операційній діяльності базовим елементом розрахунку чистого грошового потоку виступає чистий прибуток, отриманий у звітному періоді діяльності підприємства. Шляхом проведення відповідних корегувань чистий прибуток перетворюється в показник чистого грошового потоку. Формула розрахунку даного показника має такий вигляд:

$$\begin{aligned} \text{ЧГПод} = & \text{ЧПзд} + \text{А} + \text{Зз} - \text{ЗБкр} + \text{ЗБод} + \text{Всв} - \text{ЗБоА} \\ & - \text{ЗБмп} + \text{ЗОпз} - \text{СПв} - \text{СПп} \end{aligned} \quad (3.1.1)$$

де ЧГПод – сума чистого грошового потоку по операційній діяльності;

ЧПзд – сума прибутку від звичайної діяльності до оподаткування;

А – сума амортизації необоротних активів; Зз – зростання суми забезпечень; ЗБкр – збиток від нереалізованих курсових різниць; ЗБод – збитки (прибутки) від не операційної діяльності; Всв – витрати на сплату відсотків; ЗБоА – збільшення обсягів оборотних активів; ЗБмп – збільшення витрат майбутніх періодів; ЗМш – збільшення обсягів поточних зобов'язань; СПв – сплачені відсотки; СПп – сплачені суми податку на прибуток.

По інвестиційній діяльності сума чистого грошового потоку визначається як різниця між сумою реалізації окремих видів необоротних активів і сумою їх придбання у звітному періоді.

По фінансовій діяльності сума чистого грошового потоку визначається як різниця між сумою фінансових ресурсів, залучених із зовнішніх джерел, і сумою основного боргу та дивідендів, виплачених власникам підприємства.

За результатами розрахунків значень чистого грошового потоку по операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності визначається загальний його обсяг по підприємству в цілому (ЧГПп) таким чином:

$$\text{ЧГПп} = \text{ЧГПод} + \text{ЧГПд} + \text{ЧГПф} \quad (3.1.2)$$

У параграфі 2.2 необхідно провести аналіз збалансованості грошових потоків на основі оцінки рівномірності і синхронності формування додатного і від'ємного грошового потоку в розрізі окремих інтервалів прогнозованого періоду. Для оцінювання ступеня рівномірності формування і синхронності додатного і від'ємного грошового потоку розраховують такі показники: середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації і коефіцієнт кореляції. Для розрахунку показників необхідно зібрати дані про динаміку грошових потоків на підприємстві (помісячно або поквартально).

Середньоквадратичне відхилення показує абсолютне відхилення індивідуальних значень від середньоарифметичного показника і розраховується за формулою:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (x_i - \bar{x})^2}{n}} \quad (3.1.3)$$

Коефіцієнт варіації характеризує відносну міру відхилення окремих значень від середнього рівня показника. Для його розрахунку використовують таку формулу:

$$v = \frac{\sigma}{\bar{x}} \cdot 100\% \quad (3.1.4)$$

Коефіцієнт кореляції показує ступінь синхронізації грошових потоків за аналізований період. Його розраховують за формулою:

$$r = \frac{\sum xy - \frac{\sum x \cdot \sum y}{n}}{\sqrt{(\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}) \cdot (\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n})}} \quad (3.1.5)$$

Де x та y – значення додатного та від'ємного грошових потоків.

Чим ближче значення коефіцієнта кореляції до одиниці, тим менший розрив між значеннями додатних та від'ємних грошових потоків, тобто потоки синхронізовані за часовими інтервалами та менший ризик виникнення дефіциту коштів або надмірності грошової маси.

У параграфі 2.3 необхідно провести аналіз показників ліквідності та ефективності грошового потоку. Важливою складовою аналізу грошового забезпечення підприємства є дослідження стану його ліквідного грошового потоку. Ліквідний грошовий потік характеризує зміни чистої кредитної позиції підприємства протягом відповідного інтервалу часу (місяця, кварталу). Чиста кредитна позиція являє собою різницю між сумою кредитів, одержаних підприємством, і величиною його власного грошового потоку.

Стан ліквідності грошового потоку визначається таким чином:

$$\text{ЛГП} = (\text{ДК}_{\text{кп}} + \text{КК}_{\text{кп}} - \text{ГЗ}_{\text{кп}}) - (\text{ДК}_{\text{пп}} + \text{КК}_{\text{пп}} - \text{ГЗ}_{\text{пп}}), \quad (3.1.6)$$

де ЛГП – ліквідний грошовий потік підприємства;

ДК_{кп}, ДК_{пп} – обсяги довгострокових кредитів і позик на кінець і початок розрахункового періоду;

КК_{кп}, КК_{пп} – обсяги короткострокових кредитів і позик на кінець і початок розрахункового періоду;

ГЗ_{кп}, ГЗ_{пп} – обсяги грошових засобів підприємства на кінець і початок розрахункового періоду.

Ліквідний грошовий потік (або зміна чистої кредитної позиції) є показником дефіцитного чи позитивного (профіцитного) сальдо грошових засобів, що виникає у разі повного виконання підприємством своїх зобов'язань по позикових засобах.

У процесі вивчення і оцінки грошових потоків підприємства, як правило, використовують таку систему аналітичних показників. В першу чергу необхідно визначити сальдо загального грошового потоку підприємства:

$$С_{згп} = СНГЗ - СПГЗ, \quad (3.1.7)$$

де $С_{згп}$ – сальдо загального грошового потоку (чистий грошовий потік);

СНГЗ – загальна сума надходження грошових засобів;

СПГЗ – загальна сума платежів грошових засобів.

Оптимальним вважається стан, коли сальдо загального грошового потоку має позитивні величини. За таких умов можливе від'ємне сальдо по одному виду діяльності компенсується позитивним сальдо по іншому виду діяльності. Сальдо загального грошового потоку визначає кінцевий результат господарської діяльності підприємства, який впливає на формування і динаміку обсягів залишку його грошових активів.

У процесі дослідження синхронності формування різних грошових потоків визначаються коефіцієнти ліквідності грошового потоку в розрізі окремих часових інтервалів. Розрахунки даного показника проводяться таким чином:

$$К_{лгп} = (СНГЗ - (ЗГЗ_{кп} - ЗГЗ_{пп}))/СВГЗ, \quad (3.1.8)$$

де $К_{лгп}$ – коефіцієнт ліквідності грошового потоку підприємства за відповідний період;

ЗГЗ_{кп}, ЗГЗ_{пп} – сума залишків грошових активів підприємства на кінець і початок періоду.

Для забезпечення необхідної ліквідності грошового потоку даний коефіцієнт повинен мати значення більше одиниці. Зростання коефіцієнта ліквідності грошового потоку свідчать про зростання залишку грошових засобів на кінець розрахункового періоду, тобто про зростання загальної платоспроможності підприємства.

Узагальнюючим показником оцінки грошових потоків виступає коефіцієнт ефективності грошового потоку. Він розраховується таким чином:

$$К_{егп} = ЧГП/СВВГ, \quad (3.1.9)$$

де $К_{егп}$ – коефіцієнт ефективності грошового потоку підприємства у відповідному розрахунковому періоді;

ЧГП – сума чистого грошового потоку підприємства (сальдо загального грошового потоку);

СВВГ – загальна сума платежів підприємства (сума від’ємного грошового потоку).

При визначенні рівня ефективності грошового потоку підприємства потрібно враховувати особливості формування його чистого грошового потоку. Так, підприємство за рахунок надходження грошових засобів від продажу активів (майна) або залучення банківських кредитів, може мати позитивне сальдо загального грошового потоку при від’ємних значеннях грошового потоку по основній операційній діяльності. В таких випадках позитивне значення чистого грошового потоку приховує реальну збитковість основної операційної діяльності підприємства. Для підприємств, які мають в своєму розпорядженні значні обсяги необоротних активів, залучають кредитні ресурси банків, використовують грошові засоби для збільшення чистого оборотного капіталу, рекомендується застосовувати показник чистих грошових надходжень, який розраховується таким чином:

$$\text{ЧГН} = \text{ЧП} + \text{А} + \text{ЗБ}_{\text{дж}} - \Delta\text{ЧОК}, \quad (3.1.10)$$

де ЧГН – сума чистих грошових надходжень підприємства;

ЧП – чистий прибуток підприємства;

А – сума амортизаційних відрахувань;

ЗБ_{дж} – збільшення довгострокових зобов’язань;

ΔЧОК – приріст чистого оборотного капіталу підприємства.

За результатами аналізу грошових потоків можна отримати відповіді на такі питання.

- В якому обсязі і з яких джерел отримані грошові засоби і які основні напрямки їх витрачення.
- Чи здатне підприємство за результатами своєї операційної діяльності забезпечити перевищення надходжень над платежами (резерв грошових засобів).
- Чи здатне підприємство погасити свої короткострокові зобов’язання за рахунок стягнень сум із підприємств – дебіторів.
- Чи достатньо отриманого підприємством чистого прибутку для фінансування поточної інвестиційної діяльності.
- Чим пояснюється різниця між величиною отриманого чистого прибутку і обсягом грошових засобів.

У третьому розділі курсової роботи за результатами аналізу грошових потоків розробляються заходи з управління і оптимізації грошових потоків на поточний період господарської діяльності. Основним механізмом управління фінансами підприємства є фінансове планування.

У параграфі 3.1 потрібно провести розрахунки для визначення планової величини грошового потоку підприємства. Дані для заповнення таблиці можна брати довільно.

План надходження і витрачання грошових засобів розробляється з метою забезпечення постійної платоспроможності підприємства на всіх етапах

планового періоду. Показники цього плану розробляються з помісячною розбивкою. Цей план має два розділи, які збалансовані між собою в кварталному і помісячному розрізі.

У розділі «Надходження грошових засобів» плануються надходження грошових засобів від реалізації продукції, реалізації іншого майна, стягнення простроченої дебіторської заборгованості та інше.

У розділі «Витрачання грошових засобів» передбачається використання грошових засобів на закупку сировини, матеріалів, на сплату податків, на повернення боргів та інше. Враховуючи високу фінансову відповідальність за прострочення платежів при плануванні потрібно передбачити резерви вільних грошових коштів. Формат цього плану має такий вигляд (табл. 3.1.1).

Таблиця 3.1.1

План надходження і витрачання грошових засобів

Показники	Квартали				За рік
	1	2	3	4	
1. Залишки грошових засобів на початок періоду					
2. Надходження грошових засобів, всього в т.ч.					
2.1 Від реалізацій продукції					
2.2 Інші джерела надходження					
3. Витрачання грошових засобів, всього в т.ч.					
3.1 На закупку сировини, матеріалів					
3.2 Інші витрати операційної діяльності					
3.3 На сплату податків відсотків тощо					
4. Залишки грошових засобів на кінець періоду					

Планові значення показників розраховуються за формулами:

1. Планова виручка від реалізації:

$$РП = Оп + ТП - Ок \quad (3.1.11)$$

де РП – плановий обсяг реалізації продукції;

Оп і Ок – сума запасів готової продукції на початок і кінець планового періоду;

ТП – обсяг виробництва товарної продукції в плановому періоді.

2. Грошові надходження від реалізації продукції:

$$\text{ГНрп} = \text{РП} \pm \text{ДЗ} \pm \text{ОА} \quad (3.1.12)$$

де ГНрп – грошові надходження від реалізації продукції;

ДЗ – зміна дебіторської заборгованості (збільшення віднімається, а зменшення додається);

ОА – зміна одержаних авансів (збільшення додається, а зменшення віднімається).

3. Інші грошові надходження від операційної діяльності:

$$\text{ГНі} = \text{ОДі} \pm \text{ДЗі} \pm \text{ДМП} \quad (3.1.13)$$

де ГНі – інші грошові надходження від операційної діяльності;

ОДі – інші операційні доходи;

ДЗі – зміна дебіторської заборгованості, пов'язаної з іншим операційним доходом (збільшення віднімається, а зменшення додається);

ДМП – зміна доходів майбутніх періодів (збільшення додається, а зменшення віднімається).

4. Загальний обсяг грошових надходжень від операційної діяльності:

$$\text{ГНод} = \text{ГНрп} + \text{ГНі} \quad (3.1.14)$$

1. Грошові виплати постачальникам:

$$\text{ГВп} = \text{Срп} - \text{А} \pm \text{СЗ} \pm \text{ВА} \pm \text{КЗ} \quad (3.1.15)$$

де Срп – собівартість реалізованої продукції, робіт, послуг;

А – амортизація основних засобів і нематеріальних активів у складі собівартості реалізованої продукції;

СЗ – зміна залишків складських запасів (збільшення додається, а зменшення віднімається);

ВА – зміна виданих авансів (збільшення додається, а зменшення віднімається);

КЗ – зміна залишків кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги (збільшення віднімається, а зменшення додається).

2. Виплати за іншою операційною діяльністю:

$$\text{ГВі} = \text{ОВ} - \text{А} \pm \text{ВМП} \pm \text{ДЗо} \pm \text{ЗНВП} \pm \text{КЗо} \quad (3.1.16)$$

де ГВі – оплачені інші операційні витрати;

ОВ – операційні витрати (адміністративні, на збут тощо);

А – амортизація у складі операційних витрат;

ЗНВП – зміна у складі забезпечень наступних витрат (збільшення віднімається, а зменшення додається);

ЗДо – зміна у складі операційної дебіторської заборгованості (збільшення додається, а зменшення віднімається);

КЗо – зміна у складі операційної кредиторської заборгованості (збільшення віднімається, а зменшення додається).

3. Суми платежів за ПДВ:

$$\text{ПДВс} = \text{ПДВ н} \pm \text{ЗЗ} \pm \text{ДЗП} \quad (3.1.17)$$

де ПДВс = сума сплаченого ПДВ;

ПДВ н – сума нарахованого ПДВ;

ЗЗ – зміна зобов'язань за ПДВ (збільшення віднімається, а зменшення додається);

ДЗП – зміна дебіторської заборгованості за ПДВ (збільшення додається, а зменшення віднімається).

4. Визначення суми податку на прибуток:

$$\text{ППс} = \text{ППн} \pm \text{ПАв} \pm \text{ПЗв} \pm \text{ПЗПП} \quad (3.1.18)$$

де ППс – сума сплачених податків на прибуток;

ППн – сума податків на прибуток згідно зі звітом про фінансові результати;

ПАВ – зміна суми відстрочених податкових активів, які відображаються у балансі (збільшення додається, а зменшення віднімається);

ПЗВ – зміна відстрочених податкових зобов'язань, які відображаються у балансі (збільшення додається, а зменшення віднімається);

ПЗПП – зміна поточного зобов'язання з податків згідно з примітками до балансу (зменшення додається, збільшення віднімається).

В параграфі 3.2 треба розглянути оптимізацію грошових потоків шляхом вибору найкращих форм їхньої організації на підприємстві з обліком зовнішніх і внутрішніх факторів з метою досягнення їхньої збалансованості.

Потрібно домогтися збалансованості обсягів додатного і від'ємного потоків коштів, оскільки і дефіцит і надлишок грошових ресурсів негативно впливає на результати господарської діяльності. Для цього потрібно розробити заходи довгострокового та короткострокового характеру для збалансованості дефіцитного грошового потоку.

В параграфі 3.3 розглядаємо організацію оперативного фінансового планування, зокрема, розробку платіжного календаря. Платіжний календар узгоджує строки надходження коштів зі строками платежів та зобов'язаннями. Розробляється він на квартал з розробкою за місяцями, декадами в різних варіантах, але, як правило, містить такі розділи:

- Надходження коштів;
- Видатки;
- Перевищення надходжень над видатками;
- Перевищення видатків над надходженнями;

- Залишок коштів на початок періоду;
- Залишок коштів на кінець періоду.

Розробка платіжного календаря базується на інформації, яка охоплює всі аспекти фінансової діяльності підприємства, а саме: плани продажу продукції, стан розрахунків з дебіторами і кредиторами, графіки виплат заробітної плати, кредитні угоди, кошториси витрат на виробництво, плани капітальних вкладень, угоди тощо. За допомогою платіжного календаря здійснюється постійний контроль за своєчасністю надходження коштів та аналіз причин відхилення від графіків.

У висновках необхідно навести основні результати дослідження по кожному розділу, а також запропоновані заходи поліпшення процеси управління грошовими потоками підприємства, що було обрано за об'єкт дослідження.

3.2. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи на тему: «Управління прибутком підприємства»

Проблеми, пов'язані з управлінням прибутком підприємства досліджуються у таких темах курсових робіт:

1. Управління прибутком підприємства
2. Дослідження формування та використання прибутку підприємства
3. Управління операційними витратами
4. Управління операційним прибутком підприємства
5. Дивідендна політика компанії в системі управління фінансовою діяльністю підприємства

Орієнтовний план курсової роботи на тему «Управління прибутком підприємства»:

Вступ

Розділ 1. Теоретичні основи управління прибутком підприємства

1.1 Сутність прибутку та його види

1.2 Управління формуванням прибутку підприємства

1.3 Управління використанням прибутку

Розділ 2. Аналіз та оцінка управління прибутком на підприємстві

2.1 Аналіз формування доходів підприємства

2.2 Оцінка витрат підприємства

2.3 Факторний аналіз формування прибутку підприємства

2.4 Аналіз використання прибутку

Розділ 3. Вдосконалення політики управління прибутком на підприємстві

3.1 Поліпшення управління доходами та витратами підприємства

3.2 Визначення обсягу продажу, який забезпечує беззбиткову діяльність підприємства

3.3 Шляхи підвищення ефективності використання прибутку на підприємстві

Висновки

У вступі слід надати інформацію щодо актуальності обраної теми дослідження, мети і завдання, предмета, об'єкта і методів дослідження, практичного значення результатів дослідження.

При написанні першого розділу курсової роботи слід пам'ятати, що прибуток підприємства являє собою результуючий фінансовий показник, який включає такі поняття як валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток до оподаткування та чистий прибуток. Прибуток неможливо використовувати як прямий об'єкт управління. Це вимагає формування важелів впливу на величину прибутку через управління факторами його формування та використання. Виділяють низку структурних елементів, які формують цілісну систему управління прибутком підприємства, саме:

- управління прибутком на етапі його формування (управління доходами та затратами суб'єкта господарювання);
- управління прибутком на етапі його використання.

Формування доходів суб'єкта господарювання здійснюється за такими складовими:

- доходи від основної діяльності, що включають насамперед дохід від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг;
- доходи від іншої операційної діяльності, яка включає дохід від реалізації оборотних активів, реалізації курсових різниць, оренди, отримані штрафи, пені, неустойки, списання зобов'язань та ін.;
- доходи від фінансових операцій, які формуються за рахунок отримання доходів від вкладень в асоційовані та дочірні підприємства, спільної діяльності, доходи від портфельного інвестування (дивіденди, процентні платежі) та ін.; одержаних активів тощо.

Основними завданнями управлінської діяльності щодо управління формуванням доходів підприємства є:

1. Забезпечення своєчасності та повноти формування доходів підприємства;
2. Виявлення резервів збільшення доходів підприємства та загроз скорочення доходів з метою їх уникнення;
3. Аналіз складу та структури доходів підприємства за такими критеріями:
 - у розрізі структурних підрозділів підприємства;
 - за видами продукції (робіт, послуг);
 - у цілому по підприємству;
4. Прогнозування тенденцій формування доходів підприємства у плановому та перспективному періодах та їх планування.

Рівень та абсолютна величини витрат суб'єкта господарювання безпосередньо впливає на формування його прибутку як результату фінансово-господарської діяльності. Управління витратами відіграє провідну роль не тільки в управлінні прибутком, а й у структурі фінансового менеджменту взагалі. Управління витратами полягає у контролі за процесом

формування та розподілу витрат підприємства в результаті здійснення фінансово-господарської діяльності. Відповідно, управління витратами підприємства спрямоване на обґрунтування рівня витрат підприємства та їх фінансового забезпечення. Основними завданнями управлінської діяльності щодо управління витратами підприємства є:

- групування витрат підприємства за групами відповідно до визначеної сукупності критеріїв;
- контроль за формуванням витрат та оптимізації їх абсолютної величини;
- виявлення відхилень від планових показників та визначення причин таких відхилень;
- виявлення та оцінювання резервів зменшення витрат суб'єкта господарювання, визначення та обґрунтування механізмів їх мобілізації.

Серед напрямів формування витрат підприємства необхідно виділити такі:

- витрати, пов'язані з основною (операційною) діяльністю;
- витрати, пов'язані з інвестиційною діяльністю, що визначаються як сума усіх витрат підприємства на реалізацію інвестицій в необоротні активи, що припадають на поточний період (зокрема, основні фонди, нематеріальні активи, прями та портфельні фінансові вкладення);
- витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю, що включають сукупність витрат підприємства на обслуговування залученого капіталу, у тому числі витрати на обслуговування як позичкового, так і власного капіталу (наприклад, процентні платежі, грошові дивідендні виплати, витрати на оформлення-переоформлення фінансових угод, їх супроводження).

У другому розділі курсової роботи проводиться аналіз управління прибутком підприємства. Для аналізу використовуються дані форми 1 «Звіт про фінансовий стан» та форми 2 «Звіт про сукупний дохід». Розділ необхідно почати з характеристики аналізованого підприємства. Надається загальна інформація про назву, сферу діяльності, форму власності та правовий статус підприємства.

У підрозділі 2.1 потрібно провести аналіз формування доходів підприємства, який починається з аналізу складу, структури та динаміки доходів підприємства, табл. 3.2.1.

Обсяг прибутку підприємства залежить не тільки від доходів, отриманих від реалізації продукції, але і доходів від фінансової та інвестиційної діяльності. Ці доходи включають отримання процентів по облігаціях, від депозитів, за державними цінними паперами, доходи від участі в інших підприємствах, доходи від реалізації основних засобів та інших активів.

Крім названих, підприємство може отримувати інші операційні доходи, якщо вони є то можна також розглянути їхній склад, структуру та динаміку. До інших операційних доходів належать: доходи від операційної оренди і реалізації оборотних активів; доходи від списання кредиторської заборгованості; прибутки минулих років, виявлені у звітному році; курсові різниці операцій в іноземній валюті; отримані пені, штрафи, неустойки.

Таблиця 3.2.1

Аналіз складу, структури та динаміки доходів підприємства

Показники	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		
	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	темп зрост., %	за структ., %
1. Чистий дохід від реалізації продукції							
2. Інші операційні доходи							
3. Доход від участі в капіталі							
4. Інші фінансові доходи							
5. Інші доходи							
6. Всього доходів							

У підрозділі 2.2 необхідно провести аналіз складу структури та динаміки витрат підприємства, табл.3.2.2.

Таблиця 3.2.2

Аналіз складу, структури та динаміки витрат і нарахувань підприємства

Показники	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		
	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	темп зрост., %	за структ., %
1. Собівартість реалізованої продукції							
2. Адміністративні витрати							
3. Витрати на збут							
4. Інші операційні витрати							
5. Фінансові витрати							
6. Втрати від участі в капіталі							
7. Інші витрати							
8. Витрати з податку на прибуток							
9. Всього витрат і нарахувань							

Крім розглянутих, підприємство може здійснювати інші операційні витрати, якщо вони є то можна також розглянути їхній склад, структуру та динаміку. До інших операційних витрат належать: збитки від операційної оренди і реалізації оборотних активів; збитки минулих років, виявлені у звітному році; виплачені пені, штрафи, неустойки; збитки від списання безнадійної дебіторської заборгованості з простроченими термінами позову; збитки від уцінки і нестачі матеріальних цінностей тощо. В підрозділі 2.3 необхідно провести спочатку аналіз рівня показників фінансових результатів, табл. 3.2.3.

Таблиця 3.2.3

Аналіз рівня показників фінансових результатів діяльності, тис. грн

Показник	Значення показника		Зміна показника	
	попередній рік	звітний рік	абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг)				
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт і послуг)				
3. Валовий прибуток (збиток)				
4. Інші операційні доходи				
5. Адміністративні				
6. Витрати на збут				
7. Інші операційні витрати				
8. Прибуток (збиток) від операційної діяльності				
9. Доход від участі в капіталі				
10. Інші фінансові доходи				
11. Інші доходи				
12. Податок на прибуток				
13. Чистий прибуток (збиток)				

Після оцінки динаміки фінансових результатів потрібно провести факторний аналіз прибутку від реалізації продукції. Інформацію для цього необхідно взяти з форми № 2 за звітний рік і відповідні дані за попередній рік, а також відомості про зміну обсягів реалізації (виробництва) в натуральних показниках або в незмінних цінах. Приклад проведення розрахунків наведено в табл. 3.2.4.

Таблиця 3.2.4

Формування валового прибутку підприємства

Показник	За звітом у минулому році	Реалізація у звітному році за цінами, собівартістю та структурою минулого року	Фактична реалізація за звітний період, за структурою та собівартістю минулого року	Фактично у звітному періоді
1. Чистий дохід від реалізації продукції	1000	950*	1243	1243
2. Собівартість реалізованої продукції	540	513**	672***	623
3. Валовий прибуток від реалізації	460	437	572	620
4. Витрати на 1 грн реалізованої продукції (2:1)	54	54	54	50,1

Обсяг реалізації у незмінних цінах у звітному періоді становив 95 % від попереднього року.

*) $1000 * 0,95 = 950$ (тис. грн)

**) $540 * 0,95 = 513$ (тис. грн)

***) $1243 * 0,54 = 671$ (тис. грн)

Вплив факторів розраховується:

і. вплив обсягу реалізації товарної продукції:

$437 - 460 = -23$ (тис. грн), (негативний вплив);

2) вплив зміни цін:

$572 - 437 = +135$ (тис. грн), (позитивний вплив);

в тому числі:

а) вплив зміни цін на готову продукцію:

$1243 - 950 = +293$ (тис. грн), (позитивний вплив);

б) вплив зміни цін на сировину, напівфабрикати, енергію тощо:

$-(671 - 513) = -158$ (тис. грн), (негативний вплив);

3) вплив собівартості продукції та асортиментно-структурних зрушень

$620 - 572 = +48$ (тис. грн).

Загальний вплив усіх факторів:

$-23 + 135 + 48 = +160$ (тис. грн).

Зростання прибутку порівняно з минулим роком становить:

$620 - 460 = +160$ (тис. грн)

Якщо аналізується прибутковість реалізованої продукції одного виду, то визначають дію лише трьох факторів.

Використовуючи дані факторного аналізу, з'ясовують фактори, які негативно вплинули на обсяг валового прибутку та виявляють резерви зростання даного показника в наступних періодах.

У підрозділі 2.4 проводиться аналіз ефективності використання прибутку. Суб'єкти господарювання, які зацікавлені у віддачі від використання ресурсів і вкладеного капіталу, аналізують співвідношення отриманого ефекту з понесеними витратами (використаними ресурсами). Для цього обчислюються відносні показники ефективності: рентабельності та окупності. Показники рентабельності більш повно, ніж прибуток, відображають результати діяльності підприємства. Усі показники рентабельності поділяються на чотири групи:

1. Показники рентабельності щодо реалізації. До них належать: рентабельність розрахована за валовим прибутком, за операційним прибутком та за чистим прибутком.

2. Показники рентабельності щодо активів. До них належать: рентабельність активів, рентабельність оборотних та необоротних активів, рентабельність виробничих фондів.

3. Показники рентабельності щодо власного капіталу та зобов'язань. До них належать: рентабельність власного капіталу, рентабельність позикового капіталу, рентабельність діяльності підприємства.

4. Показники рентабельності витрат і продукції. До них належать: рентабельність операційних витрат, рентабельність продукції за валовим прибутком, рентабельність діяльності підприємства.

Результати розрахунку показників за попередній та звітний роки потрібно відобразити в таблиці і зробити загальні висновки.

У розділі 3 необхідно запропонувати заходи щодо вдосконалення політики управління доходами та витратами підприємства, визначити плановий обсяг продукції, який забезпечить беззбиткову діяльність підприємства у плановому періоді та розробити заходи з підвищення ефективності використання прибутку підприємством.

У підрозділі 3.1 потрібно розробити пропозиції щодо максимізації доходів підприємства та мінімізації витрат. Доходи суб'єкта господарювання від основної діяльності формуються через отримання виручки від продажу товарів, робіт та послуг. Відповідно, управління цими доходами має враховувати потреби супроводження та підтримання управлінських фінансових рішень щодо таких питань: визначення обсягів реалізації (у натуральних одиницях виміру) та формування цінової політики підприємства.

Формування обсягів реалізації підприємства у натуральних вимірах є результатом взаємодії його як постачальника товару та ринкового попиту споживачів. На рівень попиту впливають такі фактори:

- якість продукції підприємства та аналогічної продукції підприємств-конкурентів;
- унікальність товару та наявність на ринку товарів-замінників;
- конкурентна позиція підприємства на ринку;
- маркетингова діяльність підприємства з просування окремих видів товарів, що виробляються підприємством;
- реклама продукції підприємства;
- гарантійне та постгарантійне обслуговування;
- наявність та рівень цін на супутні товари.

Також обсяги реалізації продукції безпосередньо залежать і від цінової політики, що визначає особливості формування доходів підприємства. Загалом під ціновою політикою суб'єкта господарювання необхідно розуміти процедуру обґрунтування цін на його продукцію (товари, роботи, послуги) та критеріїв її застосування щодо конкретних категорій покупців. При обґрунтуванні та реалізації цінової політики підприємство має враховувати такі фактори організації взаємовідносин із підприємствами-контрагентами:

- особливості здійснення грошових розрахунків, зокрема строки їх здійснення, ймовірність надходження платежу та рівень ризику несплати;
- управління дебіторською заборгованістю, зокрема контроль за своєчасністю інкасації дебіторської заборгованості, визначення сумнівної заборгованості та здійснення заходів щодо її стягнення, а також рефінансування дебіторської заборгованості;
- аналіз та оцінка привабливості клієнта, групування клієнтів за певними категоріями (наприклад, прибутковості) та формування групи VIP-клієнтів.

Зменшення витрат у наступних періодах може бути досягнуто за рахунок:

а) зменшення собівартості продукції за збереження рівня її якості (наприклад, заміщення сировини чи окремих її елементів дешевшими аналогами, упровадження на базі одного продукту кількох його модифікацій, орієнтованих на різні цінові категорії споживачів);

б) зменшення накладних витрат на виготовлення та реалізацію продукції за збереження рівня обслуговування клієнтів та супроводження товарів (сервісного обслуговування);

в) зменшення витрат на обслуговування капіталу (вартості капіталу) за збереження цільового рівня фінансового левериджу та прийняттого рівня ліквідності активів підприємства та його платоспроможності.

У підрозділі 3.2 необхідно розрахувати обсяг виробництва та реалізації продукції підприємства, що забезпечить беззбиткову діяльність у плановому періоді, або точку беззбитковості:

$$BEP = F: (p-v) \quad (3.2.1)$$

Де BEP – точка беззбитковості;

F – постійні витрати;

p – ціна продукції;

v – змінні витрати.

Таким чином, для розрахунку точки беззбитковості необхідно величину постійних витрат поділити на різницю між ціною продажу продукції та величиною змінних витрат на одиницю продукції.

Розрахунок точки беззбитковості можна розглянути на прикладі. Новостворене підприємство має намір виготовляти і реалізувати виріб А. Витрати на виготовлення виробу становлять:

	грн..
Заробітна плата	14,00
Заробітна плата штатних працівників (на місяць)	400,00
Інші постійні витрати (на місяць)	600,00
Інші змінні витрати	21,4
Матеріали	10,00
Утримання приміщень (на місяць)	120,00
Орендна плата (на місяць)	1000,00

Ціна можливої реалізації виробу на ринку становить від 70 до 80 гривень. Визначити, скільки виробів повинно виготовити і реалізувати підприємство, щоб не мати збитків (визначити точку беззбитковості), за ціни 70 та 80 гривень.

Рішення

$F = 400+600+120+1000=2120$ грн (постійні витрати);

$V = 14+21,4+10=45,4$ (змінні витрати);

$BEP1=2120/(70-45,4)=86,18$ або 86 одиниць продукції;

$BEP2=2120/(80-45,4)=61,3$ або 61 одиниця продукції.

Отже, за ціни виробу 70 грн точка беззбитковості становить 86 одиниць продукції, а за ціни 80 грн – 61 одиницю.

Також можна розрахувати плановий обсяг виробництва та реалізації продукції при запланованому значенні прибутку за формулою:

$$N_r = \frac{F + NI_r}{(p - v)} \quad (3.2.2)$$

Де N_r – цільовий обсяг продажів;

NI_r – задане значення прибутку.

За даними попереднього прикладу можна розрахувати цільовий обсяг продажів. Наприклад, якщо заплановано отримати прибуток у розмірі 1000 грн цільовий обсяг продажу за ціни 70 грн становитиме:

$$N_r = \frac{2120 + 1000}{70 - 45,4} = 126,8$$

, або 126 одиниць продукції.

У підрозділі 3.3 необхідно зазначити, що ефективність функціонування підприємства залежить не лише від обсягу одержаного прибутку, а й від характеру його розподілу. Для підвищення ефективності виробництва дуже важливо, щоб при розподілі прибутку було досягнуто оптимальності в задоволенні інтересів держави, підприємства та працівників. Держава зацікавлена отримати більше доходів до бюджету, керівники підприємства бажають спрямувати більшу суму прибутку на розширене відтворення, а акціонери та працівники зацікавлені у збільшенні їхньої частки у використанні прибутку. Тому на кожному підприємстві має бути знайдено оптимальний варіант розподілу прибутку. Як основне завдання управління використанням прибутку суб'єкта господарювання має розглядатися балансування інтересів підприємства щодо тезаврації прибутку (формування резервів та нерозподіленого прибутку) та потреб політики грошових дивідендних виплат (поточного розподілу прибутку серед власників корпоративних прав у грошовій формі).

У висновках необхідно навести основні результати дослідження по кожному розділу, а також запропоновані заходи поліпшення процесу управління прибутком підприємства, що було обрано за об'єкт дослідження.

3.3. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи на тему: «Управління активами підприємства»

Проблеми, пов'язані з управлінням активами підприємства досліджуються у таких темах курсових робіт:

1. Управління необоротними активами підприємства
2. Амортизаційна політика на підприємстві та її вплив на фінансовий стан підприємства
3. Лізинг і його роль у формуванні основних засобів підприємства.
4. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів
5. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємства.
6. Управління оборотними активами підприємства
7. Управління запасами підприємства
8. Дебіторська заборгованість в системі фінансового управління підприємством

Орієнтовний план курсової роботи на тему: «Управління активами підприємства»:

Вступ

Розділ 1. Теоретичні засади управління активами підприємства

1.1 Поняття активів підприємства та їх класифікація

1.2 Сутність та завдання управління необоротними активами підприємства

1.3 Політика управління оборотними активами

Розділ 2. Аналіз управління активами підприємства

2.1 Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства

2.2 Оцінка політики фінансування активів підприємства

2.3 Аналіз показників ефективності використання активів підприємства

Розділ 3. Вдосконалення політики управління активами підприємства

3.1 Оптимізація обсягу необоротних та оборотних активів підприємства

3.2 Фінансування оновлення необоротних активів підприємства

3.3 Забезпечення підвищення ефективності використання активів підприємства

У вступі слід надати інформацію щодо актуальності обраної теми дослідження; мети і завдання; предмета, об'єкта і методів дослідження; практичного значення результатів дослідження.

При написанні першого розділу курсової роботи слід пам'ятати, що для проведення господарської діяльності підприємство повинне мати відповідне майно, що являє собою об'єкти у матеріальній формі (земельні ділянки, будівлі, споруди, транспортні засоби, виробничі запаси, товари та інше) а також у нематеріальній формі, що належать підприємству на правах власності або володіння, розпорядження чи користування. Все майно, яке відображається в балансі підприємства, називається його активами. Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей,

що використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку та зростання вартості підприємства.

У розділі 1.1 треба розглянути сутність та класифікацію активів. Слід зазначити, що з точки зору отримання майбутніх доходів активи поділяються на необоротні та оборотні. Необоротні активи представляють матеріальні цінності підприємства, які багаторазово беруть участь у процесах господарської діяльності і переносять свою вартість на готову продукцію частинами, відповідно до прийнятої схеми нарахування амортизаційних відрахувань. До них належать: нематеріальні активи; незавершене будівництво; основні засоби; довгострокові фінансові інвестиції тощо.

Оборотні активи характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують його поточну виробничо-комерційну діяльність і повністю споживаються протягом одного виробничо-комерційного циклу, а її вартість у повному обсязі переноситься на вартість виготовленої продукції. До складу оборотних активів належать: виробничі запаси; готова продукція; незавершене виробництво; дебіторська заборгованість; поточні фінансові інвестиції; грошові кошти та їх еквіваленти.

Залежно від форми функціонування в господарському процесі виділяють такі види активів підприємства: матеріальні активи, нематеріальні активи та фінансові активи. За характером обслуговування окремих видів діяльності виділяють такі групи активів підприємства: операційні активи і інвестиційні активи.

У підрозділі 1.2 необхідно зазначити, що сформовані на початку господарської діяльності підприємства необоротні активи потребують постійного управління ними. Основними завданнями управління необоротними активами є:

- визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій та розширеній основі;
- визначення потреби в необоротних активах для збільшення обсягів виробництва;
- забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та нематеріальних активів;
- формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів та оптимізації їх структури.

Політика управління операційними необоротними активами формується в два етапи. На першому етапі здійснюється аналіз операційних необоротних активів підприємства в минулому періоді. Аналізується склад, структура, їх придатність до використання, інтенсивність оновлення та ефективність використання необоротних активів. На другому забезпечується своєчасне й ефективне оновлення необоротних активів. Причому необхідно враховувати негативний вплив інфляції, який проявляється у необ'єктивній оцінці необоротних активів, та в збільшенні податкових платежів при незначних амортизационних відрахуваннях, які сприяють зростанню інфляційного прибутку.

Існують два методи протидії негативному впливу інфляції.

1. Періодична індексація основних засобів, яка сприяє збільшенню їх вартості і амортизаційних відрахувань, та зменшенню інфляційного прибутку.

2. Застосування прискореної амортизації, за якої скорочується термін експлуатації основних засобів, зменшується вартість морально застарілих основних засобів.

Фінансування оновлення операційних необоротних активів здійснюється двома способами.

1. Оновлення відбувається за рахунок власного капіталу (джерела – чистий прибуток та амортизаційні відрахування).

2. Змішане фінансування, що базується на оновлення необоротних активів за рахунок власного та залученого капіталу (довгостроковий банківський кредит або лізинг).

У підрозділ 1.3 необхідно зазначити, що оперативні фінансові рішення, в основному, пов'язані з управлінням оборотними активами, тобто з аналізом їх складу, структури, динаміки, плануванням, фінансуванням та контролем. Також для потреб управління необхідно додатково розглянути класифікацію оборотних активів за ознаками:

1. За характером фінансових джерел формування оборотних активів вони поділяються на:

- валові оборотні активи;
- чисті оборотні активи;
- власні оборотні активи.

Валові оборотні активи (ВОА) характеризують загальний їх обсяг, сформований за рахунок власного і позикового капіталу. Це сума другого і третього розділів активу балансу підприємства.

Чисті оборотні активи (ЧОА) (робочий капітал) – характеризує ту частину їх обсягу, яка сформована за рахунок власного капіталу і частини довгострокового займу,

Власні оборотні активи (НВОА) – це частина оборотних активів, яка сформована за рахунок власного капіталу. Наявність власних оборотних активів (НВОА) розраховується:

$$\text{НВОА} = \text{ВОА} - \text{ДК} - \text{КФЗ}, \quad (3.3.1)$$

Де ВОА – сума валових оборотних активів;

ДК – довгострокові кредити;

КФЗ – короткострокові фінансові зобов'язання.

2. За періодом функціонування оборотні активи поділяються на:

- постійну частину оборотних активів;
- змінну частину оборотних активів.

Постійна частина оборотних активів – це відносно незмінна їх частина, яка не залежить від сезонних та інших коливань операційної діяльності

підприємства і являє собою мінімум оборотних активів, який необхідний для здійснення безперервної поточної діяльності протягом всього року.

Змінна частина оборотних активів – залежить від зміни обсягу випуску і реалізації продукції, пов’язана з необхідністю формування в окремі періоди господарської діяльності запасів товарно-матеріальних цінностей, дострокового їх завозу і цільового призначення.

Політика управління оборотними активами здійснюється за такими етапами:

- аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді;
- визначення політики формування оборотних активів;
- оптимізація обсягу оборотних активів;
- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів;
- оптимізація джерел фінансування оборотних активів.

В другому розділі курсової роботи необхідно провести аналіз активів підприємства, джерел їх фінансування та оцінити ефективність використання необоротних та оборотних активів підприємства.

У підрозділі 2.1 необхідно провести аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства, табл. 3.3.1. Для аналізу використовуються дані форми 1 “Звіт про фінансовий стан” та форми 2 “Звіт про сукупний дохід”.

Розміщення засобів підприємства має велике значення у підвищенні ефективності фінансової діяльності. Від того, які асигнування вкладені в основні та оборотні засоби, скільки їх знаходиться у сфері виробництва і в сфері обігу, в грошовій та матеріальній формі, значною мірою залежать результати виробничо-фінансової діяльності і відповідно фінансовий стан підприємства

Таблиця 3.3.1

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства

Показник	Минулий рік		Звітний рік		Відхилення		
	Тис. грн	%	Тис. грн	%	Тис. грн	%	За пит. вагою
1. Необоротні активи							
2. Оборотні активи							
3. Усього							
4. Матеріальні оборотні засоби							
5. Грошові кошти та їх еквіваленти							
6. Дебіторська заборгованість							
7. Всього оборотних активів							

Після загального аналізу активів підприємства досліджують необоротні активи, для цього складають окрему аналітичну таблицю, табл. 3.3.2.

Таблиця 3.3.2

Аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів підприємства

Показник	Минулий рік		Звітний рік		Відхилення		
	Тис. грн	%	Тис. грн	%	Тис. грн	%	За пит. вагою
1. Нематеріальні активи (залишкова вартість)							
2. Незавершене будівництво							
3. Основні засоби (залишкова вартість)							
4. Довгострокові фінансові інвестиції							
5. Довгострокова дебіторська заборгованість							
6. Інші необоротні активи							
Всього							

Також для дослідження оборотних активів складають таку аналітичну таблицю, табл. 3.3.3.

Таблиця 3.3.3

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства

Показник	Минулий рік		Звітний рік		Відхилення		
	Тис. грн	%	Тис. грн	%	Тис. грн	%	За пит. вагою
1. Виробничі запаси							
2. Незавершене виробництво							
3. Готова продукція							
4. Всього матеріальних оборотних засобів							
5. Дебіторська заборгованість							
6. Поточні фінансові інвестиції							
7. Грошові кошти та їх еквіваленти							
8. Всього							

Кожну з аналітичних таблиць необхідно описати, проаналізувати відхилення і визначити причини таких відхилень.

У підрозділі 2.2 потрібно провести оцінку політики фінансування активів підприємства.

Визначення джерел фінансування оборотних засобів є важливою ділянкою фінансового менеджменту на підприємстві. У фінансовому менеджменті розрізняють три види стратегій формування оборотних активів: консервативний, поміркований і агресивний.

Консервативний підхід передбачає повне покриття поточної потреби у всіх видах оборотних активів, які забезпечують нормальний хід операційної діяльності, а також створення резерву на випадок ускладнень в забезпеченні підприємства сировиною, матеріалами, погіршення внутрішніх умов виробництва, затримки інкасації дебіторської заборгованості, зростання попиту на продукцію. При такому підході необоротні активи, системна частина оборотних активів та частка сезонних потреб фінансуються за допомогою довгострокових кредитів і власного капіталу. За рахунок короткострокових кредитів фінансується лише частина сезонних потреб. Такий підхід гарантує мінімальний операційний і фінансовий ризики, але негативно впливає на ефективність використання оборотних коштів.

Поміркований підхід направлений на забезпечення поточної потреби у всіх видах оборотних активів і створення нормальних страхових запасів на випадок найбільш типових порушень у процесі оперативної діяльності. Цей підхід передбачає фінансування необоротних активів і системної частки оборотних за рахунок довгострокових кредитів і власного капіталу. Сезонні потреби фінансуються за рахунок короткострокових кредитів. При такому підході забезпечується середнє співвідношення між рівнем ризику і рівнем ефективності використання фінансових ресурсів.

Агресивна політика щодо формування оборотних активів полягає в мінімізації всіх форм страхових резервів по окремих видах активів. При цьому необоротні активи і частина мінімального рівня оборотних активів покривається за рахунок довгострокових кредитів і власного капіталу. Всі сезонні потреби і частина мінімального рівня оборотних активів покривається за рахунок короткострокових кредитів. При відсутності збоїв в ході операційної діяльності такий підхід забезпечує найбільш високий рівень ефективності їх використання. Але при будь-яких збоях виробничого процесу, які викликані внутрішніми або зовнішніми факторами, призводять до суттєвих фінансових втрат через скорочення випуску продукції і її реалізації.

На підставі даних форми 1 «Звіт про фінансовий стан» за звітний рік необхідно побудувати структура майна і джерел його формування по підприємству, що досліджується. Наприклад, якщо структура майна і джерел фінансування така, рис. 3.3.1.

Із рисунка видно, що на підприємстві за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань відбувається фінансування необоротних активів і частини оборотних, що відповідає агресивній стратегії щодо фінансування оборотних активів.

Необоротні активи 61,3 %	Власний капітал 75,6 %
Оборотні активи 48,7 % (постійна частина - 9,74 %, змінна – 29,22%)	Довгострокові зобов'язання 2,4 %
	Короткострокові зобов'язання 22,0 %

Рис. 3.3.1. Структура майна і джерел фінансування

У підрозділі 2.3 потрібно провести аналіз показників ефективності використання активів підприємства. Для аналізу ефективності використання операційних необоротних активів розраховуються такі показники:

а) Коефіцієнт участі операційних НА у загальній сумі активів підприємства (K_u)

$$K_u = \text{ВА}_{\text{сер}} / (\text{ВА}_{\text{сер}} + \text{ОА}_{\text{сер}}) \quad (3.3.2)$$

де $\text{ВА}_{\text{сер}}$ – середня вартість операційних НА підприємства в минулому періоді;

$\text{ОА}_{\text{сер}}$ – середня сума оборотних активів підприємства в минулому періоді.

Якщо значення коефіцієнта збільшується – це позитивно характеризує роботу підприємства, якщо навпаки – негативно.

б) Коефіцієнт зносу операційних НА (K_z)

$$K_z = Z_k / \text{ВА}_{\text{сер}} \quad (3.3.3)$$

де Z_k – сума зносу операційних НА на кінець звітного періоду.

Цей коефіцієнт характеризує ступінь фізичного зносу операційних НА. Збільшення свідчить про старіння НА.

в) Коефіцієнт придатності операційних НА (K_p)

$$K_p = \text{ВА}_z / \text{ВА}_п \quad (3.3.4)$$

де ВА_z – залишкова вартість операційних НА;

Зростання показника позитивно характеризує роботу підприємства.

$\text{ВА}_п$ – первісна вартість операційних необоротних активів.

г) Період обороту операційних НА (P_o)

$$P_o = \text{ВА}_{\text{сер}} / Z_k \quad (3.3.5)$$

д) Коефіцієнт рентабельності операційних НА (K_r)

$$Kp = Пч / VA \text{ сер} \quad (3.3.6)$$

Де Пч – чистий прибуток підприємства.

Для аналізу ефективності використання оборотних активів використовуються такі показники:

а) Коефіцієнт оборненості оборотного капіталу:

$$Kобок = РП:СЗ \quad (3.3.7)$$

б) Тривалість обороту оборотного капіталу розраховується по формулі:

$$T = (Д*СЗ):РП, \quad (3.3.8)$$

де Д – тривалість періоду, що аналізується;

СЗ – середні залишки оборотних активів;

РП – обсяг виручки від реалізації продукції.

в) Коефіцієнт оборненості матеріальних запасів:

$$Kобмз = РП:МЗ \quad (3.3.9)$$

де МЗ – середні залишки матеріальних запасів.

г) Тривалість обороту матеріальних запасів розраховується по формулі:

$$T = (Д*МЗ):РП, \quad (3.3.10)$$

д) Коефіцієнт оборненості дебіторської заборгованості:

$$Kобмз = РП:ДЗ \quad (3.3.8)$$

де ДЗ – середні залишки дебіторської заборгованості.

е) Тривалість обороту дебіторської заборгованості розраховується по формулі:

$$T = (Д*ДЗ):РП, \quad (3.3.11)$$

є) Коефіцієнт оборненості грошових коштів:

$$Kобмз = РП:ГК \quad (3.3.12)$$

де ГК – середні залишки грошових коштів.

i) Тривалість обороту грошових коштів розраховується по формулі:

$$T = (D * M3) : RP \quad (3.3.13)$$

На основі розрахованих показників можна скласти аналітичну таблицю щодо зміни вказаних показників у динаміці, порахувати відхилення та зробити висновки.

У третьому розділі курсової роботи необхідно розробити заходи щодо вдосконалення політики управління активами підприємства

У підрозділі 3.1 проводиться оптимізація необоротних та оборотних активів підприємства. Така оптимізація здійснюється з урахуванням виявлених в процесі аналізу можливих резервів підвищення виробничого використання активів підприємства. До резервів підвищення виробничого використання операційних необоротних активів можна віднести: підвищення продуктивного використання операційних необоротних активів в часі (за рахунок проросту коефіцієнтів змінності та безперервності в роботі) і за потужністю (за рахунок зростання продуктивності окремих видів в межах передбаченої технічної потужності). В процесі оптимізації загального обсягу операційних необоротних активів з їхнього складу виключають ті види, які не беруть участь у виробничому процесі за різних причин. Для визначення необхідного обсягу операційних необоротних активів підприємства в наступному періоді використовується така формула:

$$BA_o = (BA_k - BA_n) * (1 + \Delta K_{ва}) * (1 + \Delta K_{ор}) \quad (3.3.14)$$

де BA_o – оптимальна вартість НА;

BA_k – вартість НА, які використовуються на кінець звітного періоду;

BA_n – вартість НА, які використовуються у виробничому процесі на кінець звітного періоду;

$\Delta K_{ва}$ – приріст коефіцієнта використання необоротних активів у звітному періоді;

$\Delta K_{ор}$ – коефіцієнт приросту обсягу реалізації продукції к плановому періоді.

За вказаною формулою може бути розрахований необхідний обсяг операційних необоротних активів в розрізі окремих їх видів та елементів, що дозволяє оптимізувати їх вартісний склад в межах загальної потреби.

При проведенні оптимізації оборотних активів спочатку визначаємо систему заходів з реалізації резервів, спрямованих на скорочення тривалості операційного циклу підприємства. Потім визначаємо загальний обсяг оборотних активів підприємства на наступний період з а формулою:

$$OA_p = Z_{сп} + Z_{Гп} + D_{Зп} + DA_p + Пп, \quad (3.3.15)$$

де OA_p – загальний обсяг оборотних активів підприємства на кінець планового періоду;

$Z_{сп}$ – сума запасів сировини і матеріалів на кінець планового періоду;

ЗГп – сума запасів готової продукції на кінець планового періоду;
ДЗп – сума дебіторської заборгованості на кінець планового періоду;
ДАп – сума грошових активів на кінець планового періоду;
Пп – сума інших видів оборотних активів на кінець планового періоду.

У підрозділі 3.2 необхідно розглянути етапи управління оновленням необоротних активів та напрями його фінансування.

Серед етапів управління оновленням необоротних активів підприємства є такі:

1) визначення необхідного обсягу та інтенсивності оновлення операційних необоротних активів в плановому періоді (розробка адекватної амортизаційної політики підприємства);

2) вибір найбільш ефективних форм оновлення операційних необоротних активів (поточний ремонт, капітальний ремонт, придбання нових необоротних активів);

3) визначення вартості оновлення операційних необоротних активів.

Фінансування оновлення операційних необоротних активів здійснюється двома способами:

1. Оновлення відбувається за рахунок власного капіталу (джерела – чистий прибуток та амортизаційні відрахування)

2. Змішане фінансування, що базується на оновленні необоротних активів за рахунок власного капіталу та залученого (довгостроковий банківський кредит або лізинг)

Для оцінки ефективності застосування оновлення за рахунок змішаного фінансування можна провести розрахунок витрат при довгостроковому банківському кредитуванні та лізингу.

Приклад розрахунку витрат по лізингу

Завдання

Визначити лізингові платежі та загальну суму лізингу за такими умовами лізингової угоди. Вартість лізингового майна 300 тис. грн, строк угоди – 3 роки. Величина лізингової ставки – 22%. Виплати лізингових платежів проводяться 2 на рік. Лізинговий платіж включає відшкодування частини вартості майна. Метод амортизації рівномірний, строк експлуатації 6 років. Рівень страхування майна визначається 7% ставкою (разовий). Авансовий внесок орендаря – 30% вартості майна. Після закінчення строку угоди орендар викупує майно по залишковій вартості.

Розв'язок

Розраховуємо початкові платежі лізингоодержувача. Вони визначаються страхуванням і авансовим внеском.

Аванс = Вартість майна \times величина авансу $100 = 300000 \times 0,3 = 90000$ грн.

Страховання = Вартість майна x величина стр. премії /100= 300000 x 0,07= 21000 грн.

Сумарний початковий платіж = 90000 + 21000= 111000 грн.

Кожен наступний платіж буде складатись з

- сплати частини вартості майна
- сплати лізингової ставки

Оскільки лізинг передбачає відшкодування частини вартості майна, який рівний амортизаційним відрахуванням, то розрахуємо річну амортизацію:

$$\frac{\text{початкова вартість} - \text{Річна амортизація}}{\text{період експлуатації}} = \frac{300000 - 300000}{6} = 50000 \text{ грн.}$$

Оскільки виплати піврічні то $50000/2 = 25000$ грн. Потрібно сплачувати кожні півроку за лізинговою угодою протягом 3 років. Оформимо розрахунки в таблицю 3.3.4

За такою ж схемою можна провести розрахунок суми процентів та основної суми боргу по довгостроковому кредиту і оцінити вигідність кожної з форм фінансування оновлення необоротних активів для підприємства.

Таблиця 3.3.4

Розрахунок лізингових платежів

період	Невідшкодована сума	Сума процентів	Сума амортизації	Всього платіж
0	210000	-	-	111000
1	185000	23100	25000	48100
2	160000	20250	25000	45350
3	135000	17600	25000	42600
4	110000	14850	25000	39850
5	85000	12100	25000	37100
6	<u>60000</u>	<u>9350</u>	<u>25000</u>	<u>34350</u>
	викуп	97350	150000	358350

У підрозділі 3.3 необхідно розглянути заходи з підвищення ефективності використання як необоротних, так і оборотних активів підприємства.

Заходи щодо забезпечення ефективності використання необоротних операційних активів можна розглядати як заходи по скороченню потреби в обсягах їх фінансування і підвищення темпів економічного розвитку підприємства за рахунок більш раціонального використання власних фінансових ресурсів.

Прискорити оборотність оборотних активів можна шляхом більш повного використання матеріальних ресурсів, недопущення понаднормативних

запасів товарно-матеріальних цінностей, відволікання коштів у дебіторську заборгованість на тривалий час.

У висновках необхідно навести основні результати дослідження по кожному розділу, а також запропоновані заходи поліпшення процесами управління активами підприємства, що було обрано за об'єкт дослідження.

3.4. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи на тему «Управління капіталом підприємства»

Проблеми, пов'язані з управлінням капіталом підприємства досліджуються у таких темах курсових робіт:

1. Порядок формування та оптимізація структури капіталу підприємств
2. Оцінка вартості капіталу підприємства
3. Порядок формування та управління власним капіталом підприємства
4. Особливості формування та використання позикового капіталу

Орієнтовний план курсової роботи на тему: «Управління капіталом підприємства»:

Вступ

Розділ 1. Теоретичні аспекти управління капіталом підприємства

1.1. Економічна сутність, класифікація та принципи формування капіталу підприємства

1.2. Методи оцінки вартості капіталу підприємства

1.3. Політика управління капіталом підприємства

Розділ 2. Аналіз та оцінка капіталу підприємства

2.1. Аналіз складу, структури та динаміки капіталу підприємства

2.2. Оцінка вартості капіталу підприємства

2.3. Аналіз ефективності використання капіталу

Розділ 3. Напрями вдосконалення управління капіталом підприємства

3.1. Визначення загальної потреби підприємства у власних фінансових ресурсах

3.2. Розрахунок граничного обсягу залучення позикових фінансових ресурсів

3.3. Оптимізація структури капіталу підприємства

У вступі до курсової роботи слід надати інформацію щодо актуальності обраної теми дослідження; мети і завдання; предмета, об'єкта і методів дослідження; практичного значення результатів дослідження.

Перший розділ курсової роботи присвячується сутності, класифікації та принципам формування капіталу підприємства, методам оцінки вартості окремих елементів капіталу та завданням управління капіталом підприємства.

У підрозділі 1.1 необхідно розглянути поняття капіталу та провести його класифікацію. Слід пам'ятати, що з позиції фінансового менеджменту капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, вкладених в його активи.

Економічна сутність капіталу проявляється в його ознаках та характеристиках, головними з яких є:

- капітал підприємства являє собою один із визначальних факторів виробництва. В економічній теорії виділяють такі чотири фактори виробництва: капітал, земля, робоча сила, менеджмент;
- капітал – це характеристика фінансових ресурсів підприємства, що приносять йому дохід;
- капітал є головним джерелом формування доходів його власників.;
- капітал підприємства є основним показником його ринкової вартості.

Капітал підприємства класифікують наступним чином:

1. За приналежністю виділяють власний і позиковий капітал.

- **Власний капітал** характеризує загальну вартість засобів підприємства, що належать йому на правах власності і використовуються ним на формування чистих активів. До власних джерел капіталу належать: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток, а також капітал цільового фінансування.
- **Позиковий капітал** відображає залучені для фінансування корпорації грошові засоби. Позиковий капітал підприємства, за формою його представлення в балансі, поділяється на довгостроковий і короткостроковий капітал. Довгостроковий позиковий капітал може надходити на підприємство у вигляді: довгострокового банківського кредиту, фінансового лізингу, емісії і продажу довгострокових корпоративних облігацій. Короткостроковий позиковий капітал може надходити на підприємство у вигляді короткострокових кредитів банків, короткострокового товарного кредиту, у формі короткострокової відстрочки платежу, товарного кредиту в формі відстрочки платежу з оформленням векселя та внутрішньої кредиторської заборгованості по заробітній платі працівникам.

2. За об'єктами інвестування виділяють основний і оборотний капітал.

- Основний капітал – це та частина капіталу підприємства, що інвестована в його необоротні активи.
- Оборотний капітал – частина капіталу підприємства, що інвестована в його оборотні активи.

3. За організаційно-правовими формами діяльності підприємства виділяють такі його види: акціонерний капітал, пайовий капітал і індивідуальний (сімейний) капітал.

4. За цілями використання в складі підприємства можуть бути такі види капіталу:

- виробничий – характеризує засоби підприємства, що інвестовані в його операційні активи для проведення виробничо-комерційної діяльності;
- процентний капітал – це засоби, що інвестовані в грошові інструменти, такі як короткострокові та довгострокові депозитні вклади в комерційні банки, а також в довгострокові фондові інструменти: облігації, векселі;
- спекулятивний капітал – може формуватися на вторинному фондовому

ринку за результатами продажу акцій із завищеною курсовою вартістю.

Отже, капітал – це основний фактор виробництва і сума накопиченого та контрольованого підприємством потенціалу, його фінансові ресурси.

Фінансові ресурси включають: статутний капітал, доходи (головним чином прибутки), надходження (амортизаційні відрахування та цільові надходження), ресурси, мобілізовані на фінансовому ринку (акції, облигації, кредити), одержані в порядку перерозподілу дивіденди, відсотки, страхові відшкодування, бюджетні субсидії та інше.

Рівень ефективності господарської діяльності підприємства значною мірою визначається процесами цілеспрямованого формуванні його капіталу. Метою формування капіталу є задоволення потреб підприємства в придбанні необхідних для виробничо-господарської діяльності активів і забезпечення оптимальної структури капіталу з точки зору умов ефективного його використання. З цієї точки зору процес формування капіталу підприємства враховує такі принципи:

- відповідність концепції довгострокового розвитку підприємства;
- забезпечення відповідності між обсягами капіталу та обсягами активів підприємства, що формуються;
- досягнення оптимальної структури капіталу підприємства з точки зору ефективності його функціонування;
- забезпечення мінімуму витрат підприємства по формуванню капіталу із різноманітних джерел;
- забезпечення високоефективного використання капіталу в процесі господарської діяльності підприємства.

У підрозділі 1.2 слід розглянути сутність методи за якими визначається вартість елементів капіталу підприємства, а саме його власного та позикового капіталу. Вартість капіталу представляє ціну у формі відношення витрат по обслуговуванню компонентів капіталу, які підприємство сплачує інвесторам (акціонерам, пайовикам) і кредиторам за їх залучення з різних джерел.

Механізм оцінювання вартості власного капіталу підприємства зводиться до оцінювання: функціонуючого власного капіталу, додатково залученого акціонерного капіталу, вартості нерозподіленого прибутку.

Оцінювання вартості функціонуючого власного капіталу

1. Модель прогнозованого зростання дивідендів:

$$C_v = D1/P + g \quad (3.4.1)$$

де C_v – вартість власного капіталу;

P – ринкова ціна однієї акції.

$D1$ – дивіденд, обіцяний компанією в перший рік реалізації інвестиційного проекту;

g – прогнозоване щорічне зростання дивідендів.

2. Оцінювання вартості привілейованих акцій:

$$C_p = D/P \quad (3.4.2)$$

де D – величина щорічного дивіденда;

P – ринкова ціна однієї акції.

Оцінювання вартості додатково внесеного акціонерного капіталу

Вартість додатково внесеного акціонерного капіталу звичайно вище, ніж вже існуючого. Це пов'язано з додатковими витратами по випуску нових акцій, а також бажанням продати їх швидше, тому їх продають нижче ринкової ціни:

$$C_B = D_1 / P * (1-F) + g \quad (3.4.3)$$

де F – вартість випуска, що відбиває закономірне зниження ринкової вартості нової емісії.

Оцінювання вартості нерозподіленого прибутку

З точки зору інтересів масових інвесторів ринку цінних паперів потрібний для них рівень прибутковості по цінним паперам визначається таким чином:

$$K_n = K_{br} + (K_o - K_{br})\beta\beta \quad (3.4.4)$$

де K_{br} – без ризиковий рівень прибутковості фінансового ринку, як правило, це процентна ставка доходності на депозитні вклади стабільно функціонуючих банків;

K_n – необхідна для інвестора норма прибутковості по його портфелю цінних паперів;

β – коефіцієнт рівня систематичного ризику.

Вартість власного капіталу визначається шляхом:

$$C_i = R_i * (1 - T), \quad (3.4.5)$$

де C_i – вартість позикового капіталу;

R_i – ставка процента за отриману позику;

T – ставка оподаткування прибутку.

Також, вартість позикового капіталу за рахунок облігаційного боргу може визначатись таким чином:

$$C_{об} = (D / (N_o - f)) * 100 \quad (3.4.6)$$

де $C_{об}$ – вартість облігаційного боргу;

D – річний процентний доход з облігацій;

N_0 – номінальна вартість облігацій;

f – витрати на емісію і розміщення облігацій.

Середньозважена вартість капіталу розраховується за формулою:

$$WACC = \sum(R_i * w_i) + \sum(R_j(1-tax) * w_j) \quad (3.4.7)$$

де $WACC$ – середньозважена вартість капіталу;

R_i – вартість джерел отримання власного капіталу;

R_j – вартість позикових джерел капіталу;

w_i та w_j – питома вага власного і боргового капіталу відповідно;

tax – ставка податку на прибуток.

У підрозділі 1.3 слід розглянути основні напрями політики управління власним і позиковим капіталом.

Політика управління власним капіталом:

1. Аналіз формування власних фінансових ресурсів підприємства у попередньому періоді.
2. Визначення загальної потреби у власних фінансових ресурсах.
3. Оцінка вартості залучення власного капіталу з різних джерел.
4. Визначення максимального обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел.
5. Визначення необхідного обсягу залучення власних фінансових ресурсів із зовнішніх джерел.
6. Оптимізація співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів.

Політика управління позиковим капіталом охоплює:

1. Аналіз використання позикового капіталу у попередньому періоді.
2. Визначення граничного обсягу залучення коштів.
3. Оцінка вартості позикового капіталу з різних джерел.
4. Визначення форм залучення позикових коштів.
5. Визначення ефективного використання залучених кредитів.

У підрозділі 2.1 необхідно провести аналіз складу, структури та динаміки капіталу підприємства. Для аналізу використовуються дані форми 1 «Звіт про фінансовий стан» та форми 2 «Звіт про сукупний дохід», форми 4 «Звіт про власний капітал». Інформація, що міститься в пасиві балансу, дає можливість визначити зміни в структурі власного і позикового капіталу, величина залучених в оборот довгострокових і короткострокових позикових коштів. Фінансовий стан підприємства залежить від того, звідки взяли і куди вкладені кошти, та яке співвідношення між власним і позиковим капіталом. В зв'язку з цим проводиться оцінювання структури джерел фінансових ресурсів, табл. 3.4.1.

Таблиця 3.4.1

Оцінка структури джерел фінансових ресурсів підприємства

Показники	Розрахунок	Минулий рік	Звітний рік	відхилення
1. Коефіцієнт фінансової незалежності	Власний капітал/Позиковий капітал			
2. Коефіцієнт фінансової залежності	Позиковий капітал/Власний капітал			
3. Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля)	Позиковий капітал/Власний капітал			

Чим вище рівень першого показника і нижче рівні другого і третього, тим стійкіший фінансовий стан підприємства.

Далі потрібно провести аналіз складу та динаміки власного капіталу підприємства за даними форми 4 «Звіт про власний капітал», табл.3.4.2

Таблиця 3.4.2

Склад, структура та динаміка власного капіталу

Показники	Статутний капітал	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподіл. прибуток	Разом
1. Залишок на початок року: 1.1. тис. грн.. 1.2. за питомою вагою, %					
2. Дооцінка основних засобів					
3. Чистий прибуток					
4. Виплати дивідендів					
5. Залишок на кінець року: 5.1. тис. грн 5.2. за питомою вагою, %					

6. Відхилення: 6.1 абсолютне, тис. грн.; 6.2 відносне (р.6.1:р.1.1*100%; 6.3 за питомою вагою (р. 5.2 – р. 1.2)					
--	--	--	--	--	--

За даними таблиці потрібно зробити висновки щодо складу, структури та динаміки власного капіталу. Далі потрібно також зробити аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу за даними форми 1 «Звіт про фінансовий стан», табл. 3.4.3

Таблиця 3.4.3

Склад і структура позикового капіталу підприємства

Показники	Минулий рік		Звітний рік		Відхилення	
	Тис. грн	%	Тис. грн	%	Тис. грн	За питом. вагою, %
1. Довгострокові зобов'язання						
2. Короткострокові кредити банку						
3. Кредиторська заборгованість						
4. Інші поточні зобов'язання						
5. Всього залучених коштів						

За даними таблиці потрібно зробити висновки щодо складу, структури та динаміки позикового капіталу.

У підрозділі 2.2 необхідно провести розрахунки елементів вартості капіталу підприємства та знайти його середньозважену вартість. Слід зазначити, чим нижча вартість капіталу, тим вища ринкова вартість самого підприємства. Розрахунок вартості елементів капіталу підприємства можна розглянути на прикладі.

Завдання

Компанія випускає облигації з купоном 80 грн, сума боргу – 1000 грн, а витрати на випуск становлять – 3 % номіналу. Раніше були випущені звичайні акції: поточна ціна – 40 грн, дивіденди – 3 грн, щорічний приріст дивідендів – 8 %. Частка облигацій у структурі капіталу – 0,4, акцій – 0,6. Розрахувати середньозважену вартість капіталу.

Рішення

Для визначення вартості власного капіталу використовуємо формулу (3.4.1):

$$C_B = D1/P + g$$

$$C_B = (3/40) * 100\% + 8\% = 15,5\%$$

Для визначення вартості позикового капіталу використовуємо формулу (4.4.6):

$$C_{об} = (D/(N_0 - f)) * 100$$

$$C_{об} = (80/(1000 - 1000 * 0,03)) * 100 = 8,3\%$$

Середньозважена вартість капіталу – визначається за формулою (4.4.7):

$$WACC = \sum(R_i * w_i) + \sum(R_j(1 - tax) * w_j)$$

де WACC – середньозважена вартість капіталу.

R_i – вартість джерел отримання власного капіталу.

R_j – вартість позикових джерел капіталу.

w_i та w_j – питома вага власного і боргового капіталу відповідно.

tax – ставка податку на прибуток.

Розраховуємо середньозважену вартість капіталу поваріантно. Приймаючи ставку податку на прибуток – 18%

$$WACC = (15,5 * 0,6) + (8,3(1 - 0,18) * 0,4) = 12\%$$

Вартість капіталу розраховуємо для усіх аналізованих періодів, порівнюємо та робимо висновки.

У підрозділі 2.3 необхідно провести факторний аналіз ефективності використання капіталу, тобто коефіцієнта прибутковості загального капіталу, який розраховується за формулою:

$$КП_{згк} = R_p * К_{об}, \quad (3.4.8)$$

де КП – коефіцієнт прибутковості капіталу,

R_p – рентабельність реалізованої продукції;

$K_{об}$ – коефіцієнт оберненості загального капіталу.

Приклад. Розглянемо методику впливу факторів способом абсолютних різниць, табл. 3.4.4.

Таблиця 3.4.4

Факторний аналіз прибутковості загального капіталу

Показник	Минулий рік	Звітний рік	відхилення		
			загальне	У т.ч. за рахунок	
				Рр	Коб
1. Чистий прибуток, тис. грн	800	907	+107		
2. Виручка від реалізації, тис. грн	8500	8880	+380		
3. Середня вартість капіталу, тис. грн	58895	60259	+1364		
4. Коефіцієнт прибутковості, %	0,0136	0,0151	+0,0015	+0,0012	+0,0003
5. Коефіцієнт прибутковості реалізації, %	0,0941	0,1021	+0,008		
6. Коефіцієнт обертання капіталу	0,144	0,147	+0,003		

Загальне відхилення складає +0,0015.

Відхилення коефіцієнта прибутковості загального капіталу за рахунок зміни:

Рентабельності реалізації: $0,147 * (+0,008) = +0,0012$;

Коефіцієнта обертання: $(+0,003) * 0,0941 = +0,0003$.

При застосуванні ланцюгових підстановок обчислюється умовний показник – коефіцієнт прибутковості загального капіталу при прибутковості реалізації за минулий рік і фактичному коефіцієнті обертання за звітний рік. Умовний показник дорівнює: $0,0941 * 0,147 = 0,0139$.

Вплив на відхилення коефіцієнта прибутковості загального капіталу:

- зміни коефіцієнта обертання: $0,0139 - 0,0136 = +0,0003$;
- зміни рентабельності реалізації: $0,0151 - 0,0139 = +0,0012$.

Таким чином, позитивний вплив на зростання рівня прибутковості капіталу відбувся за рахунок підвищення прибутковості реалізованої продукції (+0,0012) і за рахунок прискорення оберненості загального капіталу (+0,0003). Сумарний вплив факторів складає 0,0015.

Виконуючи розділ 3 курсової роботи необхідно розглянути можливі напрями поліпшення політики управління загальним капіталом підприємства, шляхом удосконалення процесів формування та використання власного та позикового капіталу, підприємства, що досліджується.

У підрозділі 3.1 потрібно визначити загальну потребу підприємства у власних фінансових ресурсах, а також розглянути можливості забезпечення максимального обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел та необхідного обсягу фінансових ресурсів із зовнішніх власних джерел.

Потреба у власних фінансових ресурсах визначається за формулою:

$$Псфр = (Пк*Уск):100 - Скн + Пр \quad (3.4.9)$$

де Псфр – загальна потреба у власних фінансових ресурсах підприємства у плановому періоді;

Пк – загальна потреба в капіталі на кінець планового періоду;

Уск – планована питома вага власного капіталу в загальній його сумі;

Скн – сума власного капіталу на початок планованого періоду;

Пр – сума прибутку, що спрямовується на споживання у плановому періоді.

Розрахована загальна потреба охоплює необхідну суму власних фінансових ресурсів, що формуються за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел.

Для того, щоб звертатись до зовнішніх джерел власних фінансових ресурсів, необхідно використати усі можливості формування внутрішніх джерел власних фінансових ресурсів, якими є сума чистого прибутку та амортизаційні відрахування. Тому в процесі планування в першу чергу необхідно передбачити максимальне зростання цих показників за рахунок різних резервів.

Потреба у залученні власних фінансових ресурсів за рахунок зовнішніх джерел розраховується за формулою:

$$СФР \text{внеш} = Псфр - СФР\text{внутр}, \quad (3.4.10)$$

де СФР внеш – потреба у залученні власних фінансових ресурсів за рахунок зовнішніх джерел;

Псфр – загальна потреба у власних фінансових ресурсах підприємства в плановому періоді;

СФРвнутр – сума власних фінансових ресурсів, планованих до залучення за рахунок внутрішніх джерел.

Збільшення зовнішніх джерел планується за рахунок залучення додаткового пайового капіталу (власників чи інших інвесторів), додаткової емісії акцій або за рахунок інших джерел.

У підрозділі 3.2 слід зазначити, що при залученні позикового капіталу необхідно враховувати форму, вид та розмір ставки процента за кредит. Розмір ставки процента за кредит є визначальною умовою при оцінці його вартості. Граничний розмір процентної ставки за кредит повинен забезпечувати підприємству хоча б збереження досягнутого ним рівня рентабельності власного капіталу. Вище граничного рівня процентної ставки підприємству не вигідно брати кредити, оскільки за таких умов прибутковість його діяльності знижується, а рівень фінансових ризиків зростає.

Величину граничної процентної ставки за кредит можна визначати за формулою:

$$ПС_{гр} = Пнб + [ЧПп - (ВК - ЧПб)/\Sigma К]*100/ПК, \quad (3.4.11)$$

де $ПС_{гр}$ – гранична процентна ставка за кредит, %;
 $Пнб$ – облікова ставка за процент Національного банку України;
 $ЧПп$ – очікуваний чистий прибуток в розрахунковому періоді;
 $ЧПб$ – чистий прибуток в базовому періоді;
 $\Sigma К$ – загальна сума капіталу підприємства;
 $ПК$ – позиковий капітал підприємства;
 $ВК$ – власний капітал підприємства.

Залучення позикового капіталу і зростання його питомої ваги в сукупному капіталі підприємства вважається доцільним, якщо при цьому зростає рентабельність власного капіталу, а рівень фінансового ризику не буде загрозливим. Для оцінки економічних результатів, які можуть бути досягнуті при різноманітних відношеннях власного і позикового капіталу підприємства використовують показник ефекту фінансового левериджу.

Фінансовий леверидж – це ефект підвищення (чи зниження) рентабельності власного капіталу в процесі збільшення частки позикового капіталу в загальній його сумі. Ефект фінансового левериджу (ЕФЛ) розраховується наступним чином:

$$ЕФЛ = (1 - Сп) * (ЕР - СРСП) * (ПК / ВК), \quad (3.4.12)$$

де $(1 - Сп)$ – частка прибутку підприємства після сплати податку на прибуток;

$ЕР$ – економічна рентабельність – відношення прибутку підприємства до сплати податку до вартості активів;

$СРСП$ – середньо розрахункова ставка процентів за кредит, що сплачується підприємством за позиковий капітал;

$(ЕР - СРСП)$ – диференціал фінансового левериджу (різниця між рівнем рентабельності активів підприємства і середньорозрахунковою ставкою за процент кредиту);

$ПК$ – обсяги позикового капіталу підприємства;

$ВК$ – обсяги власного капіталу підприємства;

$ПК/ВК$ – плече фінансового важеля (коефіцієнт фінансового левериджу) – характеризує обсяги позикового капіталу на одиницю власного капіталу підприємства.

У підрозділі 3.3 для оптимізації структури капіталу використовують показник ефекту фінансового левериджу. Капітал, його структура відносяться до визначальних факторів досягнення підприємством своїх поточних і стратегічних цілей. Стратегічна мета, наприклад, акціонерного товариства полягає у забезпеченні умов постійного зростання вартості акцій і відповідно постійного зростання вартості підприємства на фінансовому

ринку. Тому для обрання оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом застосовується підхід, за якого:

1. Якщо рівень прибутку в розрахунку на акцію незначний, а диференціал фінансового левериджу має від'ємне значення, то такому підприємству необхідно проводити політику нарощення власних засобів, оскільки позиковий капітал в таких випадках є дорожчим ніж власний капітал.

2. Якщо рівень прибутку в розрахунку на акцію є високим, а диференціал фінансового левериджу має позитивне значення, то такому підприємству вигідніше залучити позикові засоби, ніж нарощувати власний капітал. За таких умов вартість позикового капіталу є нижчою, ніж вартість власного капіталу.

У висновках необхідно навести основні результати дослідження по кожному розділу, а також запропоновані заходи поліпшення процесів управління капіталом підприємства, що було обрано за об'єкт дослідження.

Список рекомендованої літератури

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р., № 436-ІУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Цивільний кодекс України/ Кодекс від 16 січня 2003 р. № 435 – ІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Податковий Кодекс України/ Кодекс від 02.12.10 р. № 2755-VI// Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – № 12. – 2010.– 496 с.
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000, № 2121-III, зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №5 – 6. – С.20 – 32.
6. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996, №448/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №51. – С. 292.
8. Про страхування: Закон України від 07.03.1996, № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №18. – С. 78.
9. Про фінансовий лізинг: Закон України від 11.12.2003, № 1381-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
10. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006, № 3480-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – №31. – С. 268.
11. Про систему валютного регулювання і валютного контролю (зі змінами та доповненнями): Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року, № 15-93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
12. Про затвердження Положення про валютний контроль: затверджено постановою НБУ від 08.02.2000 р., №49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
13. П(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджено Наказом Мінфіну від 07.02.2013 року № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
14. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні від 16.07.1999 р., № 996-XIV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
15. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: учебник / И. А. Бланк – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001. – 592 с.
16. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента: учебник /И.А.Бланк — К.: Эльга-Н, Ника-Центр. – Т. 1. – 2001. – 536 с.
17. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: навч.- метод. посібник для самостійного вивч. дисц. / В. М. Івахненко – К.: КНЕУ, 2000. – 263 с.
18. Івахненков С. В. Фінансовий контролінг: методи та інформаційні технології / С. В. Івахненков, О. В. Мелих. – К.: Знання, 2009. – 319 с.

19. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна – 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
20. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова – 3 – те вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 483 с.
21. Кучеренко В. Р. Бізнес-планування фірми: навч. посіб. / В. Р. Кучеренко, В. А. Карпов, О. С. Маркітан. – К.: Знання, 2006. – 423 с.
22. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія / Л. А. Лахтіонова – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
23. Пазинич В. І. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / В. І. Пазинич, А. В. Шулешко – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 408 с.
24. Правик Ю. М. Інвестиційний менеджмент: навч. посіб./ Ю. М. Правик. – К.: Знання, 2007. – 431 с.
25. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник / Л. О. Примостка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 567 с.
26. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб / Г. В. Савицька. – 3 – те вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2007. – 668 с.
27. Ситник Л. С. Фінансовий менеджмент: навч. посібник./ Л. С. Ситник. – К.: Центр учбової літератури, 2006. – 352 с.
28. Фінансовий менеджмент / [Білик М. Д., Буряк Л. Д., Невмержицька Н. Ю. та ін.]; за ред. А. М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.
29. Фінансовий аналіз / [Н. В. Дацій, С. О. Корецька, Н. В. Нестеренко та ін.], за ред. С. Я. Салига. – Київ.: Центр навчальної літератури, 2006. – 210 с.
30. Штангрет А. М. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. / А. М. Штангрет, О. І. Копилук. – К.: Знання, 2007. – 335 с.
31. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб./ З. І. Щибиволок. – К.: Знання, 2007. – 311 с.

Навчально-методичне видання

Евеліна Олександрівна СОКОЛОВА
Ольга Олексіївна КРАВЧЕНКО

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи для студентів спеціальності 7.03050801 та 8. 030050801 «Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами)» денної та заочної форм навчання

Відповідальні за випуск Е. О. Соколова
Редактор Н. В. Щербак
Макет: верстка В. О. Андрієнка

Підписано до друку 17.06.16. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Замовлення № 84/16

Підготовлено до видання в електронному вигляді РВВ ДЕТУТ
Свідоцтво про реєстрацію від 27.12.07. Серія ДК № 3079
Київ, вул. Лукашевича, 19